

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ČESKO-NĚMECKÝCH AREÁLOVÝCH STUDIÍ A GERMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ŽIVOT V DOMAŽLICKÉM POHRANIČÍ ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Vedoucí práce: prof. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.

Autor práce: Šárka Menclová

Studijní obor: Evropská teritoriální studia – ČR a německy mluvící země

Ročník: 3

2015

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 11. května 2015

.....
Šárka Menclová

Poděkování

Ráda bych poděkovala především svému vedoucímu práce prof. PhDr. Bohumilu Jirouškovi, Dr., za odborné vedení a cenné rady při psaní bakalářské práce. Dále je třeba poděkovat pamětníkům, kteří si na mě udělali čas a podělili se o své vzpomínky. V neposlední řadě velké díky patří také paní Mgr. Kristýně Pinkrové za poskytnutí archivních materiálů Muzea Chodska a Jaroslavě Faistové za umožnění nahlédnout do archivních materiálů Státního okresního archivu Domažlice.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá životem v domažlickém pohraničí za druhé světové války. Cílem práce je přinést celistvý pohled na události a život na Domažlicku, zachytit stěžejní okamžiky, život lidí a osudy některých z nich. Vzpomínky pamětníků pak pomohou vytvořit obrázek o tom, jaký měla tato doba vliv na jejich osobní život.

Klíčová slova: druhá světová válka, Domažlicko, Chodsko, Protektorát Čechy a Morava, odboj, osvobození

ABSTRACT

This thesis deals with the life in the border area of Domažlice during the World War II. The aim of this thesis is to show the complete view of events and life in Domažlice, to intercept the key moments, people's life and some of their destinies. The memories of people who have lived through these events can create the picture how their personal life has been influenced by this period.

Keywords: World War II, Domažlicko, Chodsko, Protectorate of Bohemia and Moravia, resistance movement, liberation

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. Předválečná situace na Domažlicku	9
1.1 Stráž obrany státu na Domažlicku.....	11
2. Obsazení Chodska a domažlického pohraničí.....	13
2.1 Volby.....	16
2.2 Vavřínecká pouť.....	16
3. Odboj.....	18
3.1 Odbojová skupina NIVA.....	18
3.1.1 Podzemní organizace NIVA R – 3	21
3.2 Strážní pluk chodský.....	22
3.3 Zapojení domažlických hasičů do odboje	22
4. Kulturní život v domažlickém pohraničí.....	24
5. Koncentrační tábor Domažlických – Flossenbürg	26
5.1 Případ Smudek	26
5.2 Rukojmí z domažlického Gymnázia J. Š. Baara	29
5.2.1 Život studentů v koncentračním táboře	30
5.3 Vzpomínky politického vězně č. 1828 Zdeňka Holečka	31
5.4 Pobočka koncentračního tábora v Holýšově.....	34
6. Osvobození domažlického pohraničí	35
6.1 Letecké a lesní boje v domažlickém okrese.....	37
6.2 Transporty a pochody smrti na Domažlicku	41
6.2.1 Transporty smrti.....	41
6.2.2 Pochody smrti	43
6.3 Osvobození obcí v domažlickém pohraničí očima místních kronikářů.....	45
6.3.1 Osvobození obce Klenčí pod Čerchovem.....	45
6.3.2 Osvobození obce Postřekov	45
6.3.3 Osvobození obce Babylon	46
6.3.4 Osvobození obce Draženov	46
6.4 Vzpomínky pamětníků na konec války.....	47
6.4.1 Vzpomínky paní Marie Ledvinové	47
6.4.2 Vzpomínky paní Marie Kamicové.....	48
6.4.3 Vzpomínky paní Marie Tauchmanové	48

7. Hřebčín v Hostouni.....	50
7.1 Hřebčín během druhé světové války	50
7.2 Operace „Cowboy“	51
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ:.....	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	61

ÚVOD

Domažlicko je region, který se nachází na jihozápadě Čech. Centrem regionu je město Domažlice ležící v blízkosti hranic s Německem. Významným územím Domažlicka je Chodsko, které má bohatou a zajímavou historii. Mezi typické chodské vesnice patří: Draženov, Chodov, Klenčí pod Čerchovem, Klíčov, Chodská Lhota, Mrákov, Pocinovice, Postřekov, Stráž, Tlumačov a Újezd. Poloha regionu předurčila v minulosti hlavní úlohu Chodů, kterou byla ozbrojená stráž hranic, za níž obdrželi mnohá privilegia. Před druhou světovou válkou na Domažlicku v mnoha vesnicích žili jak Češi, tak i Němci, navštěvovali společně školy, pracovali na polích. Mezi vesnice s převážně německým obyvatelstvem patřily hlavně obce v blízkosti hranic, například Folmava (Vollmau), Brůdek (Fürtel), Hájek (Donau), Nemanice (Wassersuppen), Lísková (Haselbach), Spálenec (Prenet), Hyršov (Hirschau) a Maxov. V říjnu roku 1938 bylo Chodsko odstoupeno Německu, čímž skončilo dosud poklidné soužití Čechů a Němců na daném území a nastalo období útlaku, strachu, bezesných nocí, ale i hrdinství, odhodlání bránit svou vlast a soudržnosti obyvatel.

K napsání této bakalářské práce mě vedl zájem o tento region, neboť se jedná o můj rodný kraj, ke kterému mám blízký vztah a chtěla jsem se dozvědět, jak zde žili lidé v jedné z nejtěžších dob, tedy těsně před válkou a ve válečných letech (1938-1945).

Práce pojednává o událostech na Domažlicku v letech 1938-1945. Specifické dění na Domažlicku bylo ovlivněno polohou u státních hranic s Německem. Cílem práce je poskytnout ucelený pohled na dění v tomto regionu během 2. světové války. Práce zachycuje nejen výrazné události, k nimž zde docházelo (např. zábory typicky chodských vesnic, volby 1938, osvobození americkou armádou), ale i vzpomínky pamětníků, se kterými se mi podařilo udělat rozhovory.

Výsledkem této práce nemá být pouze chronologický přehled událostí na Domažlicku, ale i zachycení života místních obyvatel za této nelehké doby.

Tato práce je rozdělena do sedmi kapitol. Kapitoly jsou dále systematicky členěny do podkapitol. V úvodní kapitole se budu věnovat předválečné situaci na Domažlicku, neboť již tehdy se rozhodovalo o dalším osudu jednotlivých obcí.

Druhá kapitola bude pojednávat o obsazení Chodska a domažlického pohraničí. Dále se již budu soustředit na události a život zdejších obyvatel během války. Nejrozsáhlejší kapitola bude pojednávat o osvobození, na které zavzpomínali i pamětníci. Nakonec se pokusím zmapovat záchranu vzácných lipicánů z hřebčína v Hostouni.

Při psaní této bakalářské práce jsem se kriticky vyrovnávala s pramennou základnou (literatura, dobový tisk, archivní prameny, vzpomínky pamětníků), postupovala v zásadě metodou přímou a progresivní, čerpala jsem zejména z třídílného sborníku Chodsko ve stínu hákového kříže, který sestavil Bohuslav Balcar. Další informace mi poskytly dvoudílné paměti Jana Vrby Chodský černý a bílý týden, kde autor popisuje jeho osobní zážitky. Cenné informace jsem získala ze záznamů v dobových kronikách a v místním dobovém tisku Posel od Čerchova, bohužel se však nedochovaly výtisky z roku 1942-1944. Stěžejní podklady na zpracování kapitoly věnující se osvobození mi poskytla kniha Bohuslava Balcara Hvězdy a pruhy nad Chodskem. Osud hostouňských lipicánů mi pomohl zmapovat článek Die Rettung der Lipizzaner – Wagnis oder Wunder?, který byl otištěn v časopisu Hostau 1945. Velmi důležité informace jsem získala při návštěvě Státního okresního archivu Domažlice a archivu Muzea Chodska v Domažlicích, resp. z pramenů uložených v těchto institucích.

O situaci na Chodsku v letech 1938-1945 pojednává bakalářská práce Chodsko v letech 1938-1945.¹ Autorka práce Iva Hemzálková se zaměřila pouze na konkrétní oblast Domažlicka, přičemž čerpala z dostupných písemných zdrojů. Avšak nejen na Chodsku, ale v celém domažlickém regionu v daném období docházelo k významným událostem, psaly se osudy obyčejných lidí a skládala se mozaika dnů, které se navždy výrazným písmem zapsaly do historie. Ve své práci se tedy pokusím zmapovat i dění za pomyslnou hranicí Chodska a poskytnout tak získání ucelených informací k dění v celém domažlickém regionu těsně před válkou a ve válečných letech 1939-1945, a to i pohledem pamětníků.

¹ HEMZÁLKOVÁ, Iva. *Chodsko v letech 1938-1945*. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra historie.

1. Předválečná situace na Domažlicku

Rok 1938 byl pro Československo jubilejním rokem (20. výročí ustavení republiky), ale přinesl i mnoho rozruchu a vzrušujících událostí do celé naší vlasti. Hned začátkem roku prohlásil vůdce německé říše Hitler v říšském sněmu, že německá říše poskytne ochranu deseti miliónům Němců, kteří žijí mimo její hranice. To se samozřejmě vztahovalo i na Němce žijící v naší republice. Co touto ochranou myslel, se ukázalo brzy, neboť dne 11. března 1938 vtrhlo německé vojsko do Rakouska, které pak bylo připojeno k německé říši.² Napětí obyvatelstva, nejen domažlického, ale celé republiky, vzrostlo, když vůdce sudetských Němců Konrád Henlein vyhlásil 24. dubna 1938 v Karlových Varech osm ultimativních požadavků sudetoněmecké strany, jejichž obsahem bylo uznání úplné rovnoprávnosti německé národní skupiny s českým národem.³ A to značně ovlivnilo mnoho obcí na Domažlicku, neboť se nenacházely daleko od hranic s Německem a žilo zde také německé obyvatelstvo. Od těchto tíživých událostí se lidé chtěli nějak rozptýlit různými zábavami. Např. v hotelu Bohman na Babyloně⁴ byl pořádán tradiční hasičský ples a další kulturní akce, které přilákaly mnoho návštěvníků i z Domažlic a okolních vesnic. 21. května 1938 v 8 hodin večer byla vyhlášená částečná mobilizace. V ranních hodinách 22. května se ve vesnicích na Domažlicku objevili vojenské vozy s výzbrojí a výstrojí. Vojáci obsadili křižovatky cest, návsi, mosty. Vojenské vozy následně vojáky odvezly přímo do pohraničí, takže vojáci byli na svých stanovištích a do rána byla mobilizace skončena. Příčinou mobilizace bylo německé vojsko, které bylo u našich hranic a mělo přepadnout Československo. Naši vojáci však byli dobře připraveni, a Hitler se tak neodvážil provést svůj záměr.⁵

Během dubna a května probíhaly přípravy na akci nazvanou „Hold Chodska státu a armádě“. Akce se konala 3. července 1938 na Kozinově Hrádku u Újezda. Při této příležitosti jmenovali všichni starostové obcí předsedu československé vlády Dr. Milana Hodžu čestným občanem všech obcí historického Chodska a odevzdali

² ČAPKA, František a Jitka LUNEROVÁ. *Tragédie mnichovské dohody: Skutečná fakta a odhalené mýty*. Brno: Computer Press, a. s., 2011, s. 60.

³ Tamtéž, s. 67-68.

⁴ Babylon je obec, která leží 8 km od Domažlic a 7 km od německých hranic, konkrétně od hranic se Svobodným státem Bavorsko.

⁵ Kronika obce Babylon, s. 45-47.

mu diplom. Mezi zúčastněnými byl dále např. ministr národní obrany František Machník, armádní generál Jan Syrový a další. Účast byla přes nepříznivé počasí velická. Všichni se zájmem vyslechli projevy Milana Hodži a ministra národní obrany Františka Machníka. Slavnost vyzněla holdem chodského lidu československé armádě a odhodláním hájit republiku proti každému nepříteli.⁶

V létě se politická situace přiosťovala. V Praze se snažili vládní činitelé vyjednat dohodu s Němci, ale ti každou dohodu mařili a bylo zřejmé, že usilují o odtržení sudetského území od ČSR a o připojení k říši. Vůdce sudetských Němců Konrád Henlein si jezdil pro rozkazy k Hitlerovi.⁷ V letních měsících roku 1938 vystupovaly do popředí absurdní propagandistické zprávy o československých násilných činech vůči sudetským Němcům.⁸

V druhé polovině září byla situace velmi napjatá. Hitler byl neústupný. Prezident Beneš vyhlásil 14. září 1938 všeobecnou mobilizaci. Dva týdny nato si Hitler přišel na své a bylo vyhověno jeho požadavkům. V noci z 29. září na 30. září 1938 byla uzavřena Mnichovská dohoda mezi zástupci Anglie, Francie, Itálie a Německa. Česká území obývaná Němci byla odtržena od Československé republiky. Německá branná moc začala obsazovat Sudety 1. října 1938.⁹ Do 7. října 1938 zabrala první čtyři pásma území, která měla být podle mnichovské dohody odstoupena Německu. A krátce nato i páté pásmo. Republika přišla i o ryze české oblasti včetně Chodska.¹⁰ Dne 12. října došlo i na vesničku Mlýnec, která sousedila s chodskou obcí Postřekov a byla od něj oddělena pouze potokem. Byla dokonce zabrána na vlastní žádost.¹¹ V jeden a ten samý den byla okupována obec Ždánov. Od 13. října 1938 začali Němci vykonávat pohraniční službu u Draženova a kontrolovali občany při přecházení nové hranice.¹² Takto popisuje zábor vesničky Ždánov Marie Sladká, které Němci zadrželi jejího tatínka Štěpána Příbka: „*Před okupací bylo ve Ždánově víc Němců než Čechů. Byli to samí rolníci. Vycházeli jsme s nimi dobře. To začalo*

⁶ Kronika obce Újezd, s. 49-57.

⁷ Kronika obce Babylon, s. 51-52.

⁸ LEMBERG, Hans. Gab es einen München-Mythos in Hitler-Deutschland? In: TAUBERT Fritz. *Mythos München*, R. Oldenbourg Verlag München 2002, s. 82.

⁹ ČAPKA, František a Jitka LUNEROVÁ. *Tragédie mnichovské dohody: Skutečná fakta a odhalené mýty*, s. 108-119.

¹⁰ AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Československo 1938 – 1945*. Praha: Albatros, 1995, s. 2.

¹¹ Kronika obce Postřekov, s. 145-147.

¹² Kronika obce Draženov, s. 119-120.

s Henleinem, když se všichni dali do jeho strany a zfašizovali se. Ve vsi byla česká škola Pošumavské jednoty. Chodily do ní i děti z německých rodin, ale v roce 1938 nás tam zůstalo na třídu asi 8. Když nás 12. října zabrali, zrovna jsme mlátili. Nikdo nám už jako dřív nepomáhal. Byli jsme s rodiči tři. Když přišla německá armáda, všichni Němci vyvěsili prapory s hákovým křížem. Na našem domě nebyl. To bylo všechno, čím se tatínek provinil. O dva dny později po poledni přecházel na silnici před naším domem jeden Němec. Čekal na vojáky. Když přišli, sebrali tatínka od mlátičky a odvezli ho do Poběžovic. Přes noc nám někdo napsal černou kovářskou barvou na stodolu „Volksverräter (zrádce národa)!“ Tatínek se ve vězení těžce roznemohl. Pustili ho 14 dní před Vánocemi. Trápila ho záducha, nemohl dýchat. Odcházel do polí a doufal, že mu to pomůže. Na Štědrý den večer zemřel. Bylo mu 41 let. Zůstaly jsme s maminkou samy. Někomu nás potom bylo líto a nápis na stodole zamazal blátem. Děšť to znovu omyl. Dnes mě z Německa navštěvují moje bývalé spolužačky. Netouží se vrátit, ale chtějí majetek, který tu jejich rodiny zanechaly.“¹³

Nejen tatínek Marie Sladké se stal obětí brutálního zacházení. Stala se jí i učitelka Anna Jindřichová, která pocházela z Bukové na Merklínsku, ale byla zaměstnaná jako učitelka Mateřské školy v Hostouni. Snažila se v Hostouni udržovat přátelské vztahy mezi Čechy a Němci, a to hlavně jazykovou výukou dětí. Její snahy však byly marné. Když se do Hostouně vracela pro svůj nábytek, byla na silnici u místního hřbitova vytažena násilím z auta a následně vězněna v místní věznici. Vydržela tři dni fyzického násilí, na kterém se podílely i zdejší Němky. Umřela na následky týrání. Dnes je jejím jménem pojmenována místní mateřská škola a na místním hřbitově má hrob, kam jsou každým rokem v den výročí jejího úmrtí pokládány květiny.¹⁴

1.1 Stráž obrany státu na Domažlicku

Stráž obrany státu, známá také pod zkratkou SOS, tvořila významnou složku obrany republiky. Vznikla na základě „Vládního nařízení č. 270/1936 Sb. ze dne 23.

¹³ HRUŠKA, Karel. Kronika okupace Chodska. In: BALCAR Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže III*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2009, s. 82.

¹⁴ SEDLÁK, Josef. Vzpomínky na léta 1938 – 1945 na Šumavě a Chodsku. *České národní listy* [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Ze_vzpominek.htm.

října 1936“.¹⁵ Jejím hlavním úkolem byla ochrana nedotknutelnosti a neporušitelnosti státních hranic, udržování pořádku v pohraničí i ve vnitrozemí. Skládala se z příslušníků četnictva, státní policie, a finanční stráže. SOS byla soustředěna v praporech, které se dále dělily na roty, čety a družstva. Praporů bylo 31 a měly velitelství na svých okresních úřadech. Na základě informací o částečném soustředění německých vojáků u československých hranic vyhlásila vláda 20. května 1938 ve 22 hodin ostrahu hranic. První jednotky SOS dorazily na svá stanoviště po půlnoci 21. května 1938.¹⁶

Na Okresním úřadě v Domažlicích sídlil prapor s číslem 9 a jeho velitelem byl podplukovník Jaroslav Herkolec, který měl na starosti kromě politického okresu Domažlice i Klatovy a Horšovský Týn.¹⁷ Jeden z členů SOS Josef Froněk na službu u této obranné složky vzpomíná takto: *„Na hranice jsme šli až za mnohem horší situace, v noci 14. září, když byla vyhlášena druhá mobilizace. Měli jsme za úkol hlídkovat v obcích, kde bylo německé obyvatelstvo. Projížděli jsme Poběžovicemi, kde došlo k napadení našich hlídek střelbou. Naštěstí nebyl nikdo zraněn. Posilovali jsme hlídky v Hostouni, pak jsme byli vysláni do Bělé n. Radbuzou. Tam jsme zastavili auto, v kterém byly nalezeny zbraně. Pomáhali jsme našim českým lidem, kteří byli rušeni, takže mnohdy ani nespali. Když se vydali ulicí, Němci po nich házeli kamením, došlo i k přímému útoku a ke rvačkám. Ženy, které nás spatřily, otevíraly okna, plakaly a žádaly nás, abychom je chránili.“*¹⁸ Nejen v Hostouni, Poběžovicích a Bělé nad Radbuzou museli lidé čelit útokům německého obyvatelstva. Dělo se tomu tak i v jiných příhraničních oblastech, jako byla např. Lísková nebo Všerubský průsmyk, kde byl Němci týraný jeden z desátníků domažlického praporu a umučen k smrti. Nejen on, ale i šest dalších příslušníků praporu položilo v těchto bojích život.¹⁹ Pohotovost Stráže obrany státu byla zrušena 26. listopadu 1938. Činnost SOS byla definitivně ukončena *„Nařízením protektorátní vlády č. 3 ze dne 21. prosince 1939“*.²⁰

¹⁵ ČAPKA, František a Jitka LUNEROVÁ. *Tragédie mnichovské dohody*, s. 46.

¹⁶ Tamtéž, s. 46-49.

¹⁷ STRÁŽ OBRANY STÁTU. „SOS prapor 9/Domažlice“. *Fórum válka* [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/76714/start/-1>.

¹⁸ HRUŠKA, Karel. *Chodsko ve stínu hákového kříže III.*, s. 69.

¹⁹ Tamtéž, s. 72-76.

²⁰ ČAPKA, František a Jitka LUNEROVÁ. *Tragédie mnichovské dohody*, s. 49.

2. Obsazení Chodska a domažlického pohraničí

Jak už bylo výše zmíněno, první se do rukou Říše dostala německá obec Mlýnec. Začaly se šířit zprávy, že by Chodsko mělo připadnout Třetí říši. Když se Chodové dozvěděli o nebezpečí, které by jim mohlo hrozit, věděli, že nemůžou jen tak nečinně přihlížet. Prvně se zkusili obrátit přímo na vládu druhé republiky, konkrétně na Jana Syrového, což dopadlo neúspěchem. Marná byla i manifestace na domažlickém náměstí, při níž se všichni Chodové shromáždili dne 16. listopadu roku 1938 na okresním úřadě.²¹

Chodsko až do příchodů Chodů nikdy nebylo osídleno a vždy tu žili jen čeští obyvatelé, alespoň to tak bylo vnímáno. I v těch nejhorších dobách zůstávali Chodové svému národu věrni. Zachovali si své nářečí a národní svéráz, proto by pro chodské obyvatele bylo velikou zradou vydání chodského území Třetí říši.

Manifest:

„Žádáme vládu republiky i příštího presidenta, aby se naši svaté věci vším úsilím ujali a nepřipustili, aby se stalo cokoli bez naší vůle. V případě jakýchkoli pochybností v zahraničí, žádáme podle dosud platného usnesení mnichovské konference plebiscit na celém Chodsku, který jasně prokáže, že mezi námi není jediného Němce a tím méně občana, který by si přál změnit státní příslušnost!

Mimo to žádáme důrazně vládu republiky i příštího presidenta, aby na náš protest i na náš živelný odpor byly důrazně upozorněny všechny velmoci i moci, které se zavázaly garantovat nové hranice republiky, jak byly určeny mnichovskou konferencí.

Věříme pevně, že není v našem národě jediného člověka, který by nestál za námi, a proto také věříme, že Chodsko zůstane pro věky české, ozdobou republiky a chloubou celého národa.

V případě, že bylo Chodsko zraženo, nemůžeme nikdo z nás ručit za klid a pořádek.“²²

²¹ VRBA, Jan. *Chodský černý týden*. Domažlice: Resonance, 2001, s. 41-51.

²² Tamtéž, s. 45.

Chodům nešlo ani tak o to, aby byl manifest doručen vládě, ale hlavně o to, aby všichni pražští obyvatelé věděli, co se na Chodsko chystá. Chtěli proto manifest rozšířit ve formě letáků. S celým nákladem manifestu se do Prahy vydaly čtyři osoby, které měly zakázáno jet v krojích, aby nevyvolaly veliký rozruch. Vše ale dopadlo špatně. Auto vezoucí letáky zastavilo četnictvo již 30 km od Domažlic, v Klatovech, kde výprava chodské delegace samozřejmě skončila.²³

Před hrozivými událostmi, které Chodsko čekaly v listopadu roku 1938, byl v nejtěžší pozici tehdejší hejtman Kramata, kterému byly vydávány rozkazy přímo vládou, zakazující, aby se jen zmínil o tom, že Chodsko čeká jedna z nejtěžších chvílí jeho historie. Říšská vláda již delší dobu o zabrání Chodska jednala s pražskou vládou. Hejtman Kramata se měl postarat o to, aby na Chodsku byl klid a neprojevovaly se zde žádné známky nepokoje. Kramata si však uměl poradit. Pozval si k sobě místního spisovatele Jana Vrba, kterého požádal o informování chodského obyvatelstva o hrozícím nebezpečí. Dále také, aby se postaral o to, že pomník Jana Sladkého Koziny a Museum Jindřicha Šimona Baara i s jeho pomníkem budou v bezpečí ještě před příchodem Němců.²⁴ Všechny Baarovy sbírky i jeho pomník byly po celou dobu války uchovány v Chodském hradu v Domažlicích.²⁵

Dne 19. listopadu 1938 byl převelen do města Domažlice podplukovník Sucharda, který měl za úkol velmi nepříjemnou věc, a to odevzdání většiny chodských vesnic Třetí říši.²⁶ Dne 21. listopadu 1938 vedl řeč z balkonu klenčské radnice k zástupcům chodských vesnic a k chodskému lidu. Kladel jim na srdce, aby se nepokoušeli klást odpor a upustili od myšlenky se jakýmkoliv způsobem bránit. Chodové se vyznačují svoji tvrdohlavostí, proto měli v plánu se Němcům postavit, vystěhovat své vesnice a zapálit je. Před klenčskou radnicí se toho dne sešly zástupy žen a děvčat oblečených do modrých krojů, které se na Chodsku nosily jen v den smutku nebo pohřbu.²⁷

Úryvek ze Suchardovy řeči: *„Přišli jsme mezi vás, abychom vám pověděli smutnou pravdu, která vám měla být zatajena, abyste nemohli podnikat zákroky,*

²³ VRBA, Jan. *Chodský černý týden*, s. 51.

²⁴ Tamtéž, s. 52-54.

²⁵ KLENČÍ POD ČERCHOVEM. "Muzeum Jindřicha Šimona Baara". *Klenčí* [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.klenci.cz/muzeum/d-5213/p1=14728>.

²⁶ VRBA, Jan. *Chodský černý týden*, s. 56.

²⁷ Tamtéž, s. 69-72.

*kteřé by mohly pobouřit celý národ, a tím mu v této těžké době způsobit i nenapravitelné škody. Nemluvíím o vládě, mluvím o národu, který je celý na vaší straně a který vaší bolest ponese stejně těžce jako vy sami... Zachránění života celého národa si žádalo těch obětí a žádá si nyní oběti i od vás. Také Chodsko musí být po zlé vůli postiženo, také ono musí trpět s celým národem, jak tomu vždycky bylo v našich dějinách... Nelze zabránit této do nebe volající křivdě, vláda se nemůže vzepřít násilnickému požadavku – a váš kraj až k Draženovu a k Havlovičím bude ve čtvrtek v 10 hodin dopoledne obsazen brannou mocí německou a přivtělen k třetí říši.*²⁸

Dne 23. listopadu podplukovník Sucharda dokončil jednání s Němci o vytyčení hranic záboru. Podařilo se mu s Němci vyjednat zachování Kozinova pomníku na území republiky, zachránit poutní kapličku v Draženovské hoře s přilehlou částí a Chodsku zůstal také celý Hrádek.

Dne 24. listopadu 1938 v 10 hodin dopoledne bylo Chodsko odtrženo od 2. republiky a připojeno k Říši. V tento den byly některé z chodských vesnic liduprázdné. Zabrány byly tyto chodské vesnice: *Česká Kubice, Babylon, Klenčí pod Čerchovem, Postřekov, Chodov, Trhanov, Pec, Filipova Hora a Pelechy.*²⁹ Toto území bylo prvním územím v domažlickém pohraničí, které obsadili Němci ještě před osudným dnem, kterým byl 15. březen 1939. V Poslu od Čerchova v černém rámečku stála tato slova: „*Odňata byla země milovaná, nad níž nebylo krásnější a svobodnější po všech vlastech našeho státu. Vzat lid, jehož krev je z toho statečného, které hrdinsky bránilo meze státu a jazyka. Není slova v naší řeči, které by vyjádřilo potupu a hrůzu, které jsme vydáni. Neporažený národ, jenž musí snést tuto potupu v tvrdosti svého osudu, byl zasažen do srdce. Ale tento národ chtěl bojovat. Ale čas je náš! Nemůže být okupován.*“³⁰

Paní Marie Ledvinová, která druhou světovou válku prožila v Klenčí pod Čerchovem, vzpomíná na den záboru následovně: „*Když nás zabírali Němci, tak byl podzim a kopali jsme brambory. Slyšeli jsme rámus, tak máma říkala: „Tam se něco děje, jděte se podívat děti, co tam je.“ Seběhly jsme ulicí dolů a šly se podívat.*

²⁸ VRBA, Jan. *Chodský černý týden*, s. 70-71.

²⁹ Posel od Čerchova, *Domažlický týdeník*. roč. 67, č. 47, 26. 11. 1938.

³⁰ Tamtéž.

*Němci nás jeli zabírat. Obcházeli stavení, ale k nám do ulice nepřišli. Šli hlavní silnicí a koukali na ty statky a vyhrožovali, že teď zaberou oni nás a že se musíme vystěhovat.*³¹

2.1 Volby

Na 4. prosince 1938 byly vyhlášeny doplňovací volby do říšského sněmu na celém zabraném chodském území. Každému byl dán hlasovací lístek, na kterém byly dva kruhy. Ve větším kruhu bylo uvedeno slovo „JA“ v menším „NEIN“. Na volebních budovách byly zavěšeny bílé prapory se symbolem psí hlavy. V každé vesnici byla volební komise se starostou v čele, složená z chodských občanů a z německých vojáků, kterých byla početnější skupina. Všude probíhaly volby stejně. Gestapáci se nestyděli brát občanům lístky a zaškrtnout si tak hlas pro Říši nebo jim radili, jak mají hlasovat. V každé vesnici to vypadlo na jasnou prohru Říše. To se samozřejmě Němcům nelíbilo, proto si k úspěchu pomohli sami. Např. ve vesničce Chodov nadiktoval německý úředník do volebního protokolu výsledek číslicemi v obráceném pořadí. 89letý Gabriel Kreuz z Postřekova píše o volbách: *„Volební místnost byla v obecné škole. Několik vojáků bylo venku a na chodbách ve škole. Volilo se v neděli odpoledne. Ve třídě byla plenta se stolkem, tužkou se mělo škrtnout kolečko, které se nechtělo volit. Venku vyhrávala vojenská kapela a po hodině odjela do jiných vesnic. Asi ve dvě hodiny odpoledne byly sčítány volební lístky. Ale po půl hodině byli postřekovští občané vykázáni, když byly vidět negativní výsledky pro říši. Vojáci sečetli vše sami, aby bylo alespoň 98 % pro Německou říši. Němci vyhlásili: „Chodsko bylo pro Hitlera!“ Nakonec poznamenávám, že ti vojáci byli Videaňáci a při rozhovoru důvěrně přiznali, že mají rozkaz, aby volby byly 100%.*³²

2.2 Vavřínecká pouť

Jako reakce na zábor Chodska byla uspořádána celonárodní manifestace u sv. Vavřínečka nad Domažlicemi, která se konala 13. srpna 1939, v den, kdy tradičně na Chodsku probíhaly Chodské slavnosti. Zúčastnilo se jí přes 100 000 lidí ze všech končin Čech a Moravy. *„V davu se jedinec snadno ztratil a sotva kdo vytušil, že*

³¹ Podle ústního sdělení Marie Ledvinové (Hostouň, P. Bezruč 8) dne 14. srpna 2014.

³² HRUŠKA, Karel. *Klub českého pohraničí*. Domažlice, červen 1998, s. 7.

k nám zavítali i představitelé odbojového hnutí z Prahy a z Plzně.“³³ Kázání se ujal kanovník vyšehradské kapituly Msgre. B. Stašek a vyzval účastníky manifestace ke složení přísahy věrnosti: „*Co slíbíme a řekneme své matce české? Slíbíme jí a přísahati budeme v této památné chvíli jménem svým i všeho českého lidu, že ji nikdy neopustíme, nezahlavíme, až do posledního tlukotu srdce milovati budeme...*“³⁴ Toho dne na domažlickém náměstí zazněla i česká hymna. Někteří lidé strhávali veřejné vyhlášky a nařízení v němčině. To ale ještě nikdo netušil, co bude pár dní po té následovat. Došlo k zatčení pana Staška. Následně byl poslán do koncentračního tábora Dachau. V srpnu roku 1945, kdy byly Chodské slavnosti obnoveny, znovu kázal u sv. Vavřínečka. Pobyt v koncentračním táboře se podepsal na Staškově zdravotním stavu a tento brzy po srpnové mši zemřel.³⁵

³³ Státní okresní archiv Domažlice. Český svaz protifašistických bojovníků – Okresní výbor Domažlice, N 25- Odboj na Domažlicku.

³⁴ CHODSKÉ SLAVNOSTI. Historie „50 let chodských slavností“. *Chodské slavnosti* [online]. [cit. 2014-12-11]. Dostupné z: <http://www.chodskeslavnosti.cz/cs/historie/>.

³⁵ SEDLÁK, Jan. Vzpomínky na léta 1938 – 1945 na Šumavě a Chodsku. In: BALCAR Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže III*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2009, s. 63-64.

3. Odboj

Už po staletí se lid v domažlickém pohraničí snažil bránit své hranice. V období druhé světové války tomu nebylo jinak. Lidé těžce nesli zábor chodských vesnic a jejich připojení k Třetí říši 24. listopadu 1938. Řada občanů se rozhodla bojovat za osvobození své vlasti, někteří odešli k československé zahraniční armádě. Velký podíl na odboji v domažlickém pohraničí měly hlavně oficiálně rozpuštěné organizace jako Národní hnutí pracující mládeže, Skaut či Sokol, které se později spojily v jedinou organizaci nazývanou NIVA. Z této organizace dále vznikaly další odbojové skupiny, kterými byly např. partyzánský oddíl GAMA,³⁶ podzemní organizace NIVA R – 3 a Strážní pluk Chodský.

3.1 Odbojová skupina NIVA

Odbojová skupina NIVA získala své jméno po koni Karla Veselého Štajnera, který byl příslušníkem domažlické posádky. Odpor na Chodsku byl vyvolán již zábohem Chodska 24. listopadu 1938. Na 4. prosince 1938 byly plánovány tzv. doplňovací volby do Říšského sněmu. Němci rozházeli letáky, které nabádaly obyvatelstvo, aby se k volbám dostavilo. To vyprovokovalo činnost Národního hnutí pracující mládeže – NHPM, soustředěné v tzv. osadě „Slávka“. Hnutí reagovalo tím, že vytisklo stovky letáků s výzvou, aby Chodové projeví ve volbách nesouhlas. Při této příležitosti byla vybudována distribuční síť, pomocí níž docházelo k rozšiřování ilegálních tiskovin v zabraném území Chodska. Distribuce letáků byla zajišťována pomocí spojek ve Kdyni, Hluboké, Milavči, Luženicích, Stráži a Trhanově. „*Do letákové akce byli zapojeni odbojáři Zdeněk Holeček, Jiří Wuchterle, Rudolf Kupilík, všichni z Domažlic, Marie Svatošová z Klenčí, Jiří Jansa z Chodova, Jiří Mazanec.*“³⁷ Velká zásluha patří také lakýrníkovi Milošovi Šteffkovi, který obstarával papír a tisk. Organizátorem skupiny byl Miloslav Wimmer a vedoucím Jaroslav Křížek. Odbojová skupina spolupracovala s organizací Bratrské dílo v Domažlicích a dále s Obranou národa, které později splynuly v jedinou organizaci – NIVA. Kromě ukrývání a sběru zbraní, příprav k odchodu do zahraničí, bojkotu okupantských nařízení, hromadného rozšiřování ilegálního tisku (časopis V boj,

³⁶ GAMA – partyzánská jednotka, která byla součástí odbojové skupiny NIVA. Nejdříve byla známá pod názvem Haltrava, později byla přejmenována na GAMU.

³⁷ WIMMER, Miroslav. Historie odbojové skupiny NIVA. In: BALCAR Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže II*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2009. s. 69.

Rudé právo), rozšiřovala organizace politickou literaturu. Při jedné akci se domažlická spojka dostala v hotelu Zlatá husa na Václavském náměstí v Praze do rukou gestapa. Během této akce mělo dojít k předání většího počtu výtisků časopisu *V boj*.³⁸

Členové této odbojové organizace se snažili být aktivní a podnikali různé záškodnické akce, např. v lednu 1940 přešla na lyžích pětičlenná skupina hranice protektorátu a za odbočkou železniční tratě Babylon – Havlovice uvolnila na hlavní trati do Furth im Wald spojky kolejnic. Výsledkem této akce bylo dočasně přerušení provozu na trati. V únoru 1940 se po lesních stezkách přes protektorátní hranici na lyžích vydala ozbrojená, tentokrát šestičlenná skupina, která přepadla německou vojenskou hlídku střežící turistickou chatu a rozhlednu na Čerchově. Skupina vnikla do budovy, uzavřela stráž ve věži, přerušila telefonní linky, zničila telefonní ústřednu, odnesla polní telefony a zdemolovala část zařízení chaty. Tyto ozbrojené akce a zřejmý odpor na Chodsku vyvolaly urputné pátrání německé policie po zbraních. Zbraně byly ukryty v Domažlicích pod podlahou skladu městské elektrárny u ředitele Václava Waldhegera. Když přišlo do elektrárny gestapo výbušniny hledat, její ředitel se zabil elektrickým proudem, aby předešel možnému prozrazení, dalšímu zatýkání a popravám. V zimě 1940 došlo k zatýkání v domažlické vojenské skupině, které pokračovalo v Bratrském díle.³⁹ Zatčení byli Dr. Antonín Žlábek a Jan Procházka, u nichž byly hledány výbušniny. Oba byli později spolu s nadporučíkem Otou Bartoškem popraveni.⁴⁰

I po událostech, jako byla Smudkova aféra⁴¹ a následné zatýkání, skupina pokračovala v odboji. Uskutečňovalo se plno výsledků a soudů. I přesto, že gestapo zatklo mnoho odbojářů, členové se i nadále podporovali a předávali informace o tom, co se děje. Členové odbojové skupiny vykonávali různé hospodářské sabotáže,

³⁸ WIMMER, Miroslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže II.*, s. 69-71.

³⁹ Bratrské dílo – odbojová skupina ustavená místním sborem evangelické církve v Domažlicích po záboru Chodska.

⁴⁰ WIMMER, Miroslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže II.*, s. 72-73.

⁴¹ Smudkova aféra – Jan Smudek v Domažlicích postřelil příslušníka gestapa Jakoba Neubauera. Poté uprchl. Za jeho činy ale muselo zaplatit domažlické obyvatelstvo. Postupně byli zatýkáni příslušníci domažlického odboje.

agitační činnost proti nacistům, rozšiřovali i nadále ilegální tiskoviny, soustředili se na rodiny zatčených.⁴²

V letech 1942-43 se většina členů ilegální skupiny vrátila z koncentračního tábora Flossenbürg. Museli se denně hlásit u německé policie a na gestapu. I přes takovou nepříjemnou povinnost se zaměřili na pomoc s ukryváním utečenců a pomáhali rodinám po umučených (např. obstaráváním potravinových lístků). V těchto letech skupina prováděla různé individuální záškodnické a sabotážní akce (ničení pneumatik u německých vozidel, přerušování vojenských telefonních linek apod.).⁴³

Vše se ale změnilo na podzim roku 1944, kdy Domažlice navštívil Lev Krča ze štábu Rady tří. Organizací odbojové organizace NIVA a partyzánského oddílu GAMA pověřil Jana Havla a Josefa Fahrnera. Podařilo se zlepšit spojení s organizací Jaro,⁴⁴ a to konkrétně na Karla Šteinera-Veselého (před válkou příslušník domažlické posádky).⁴⁵

„V této době byly do Domažlic předány tyto pokyny:

- *Realizovat politický program Jaro (socialistický)*
- *Vytvořit a vyzbrojit „kádry“ z řad ilegálních členů odboje*
- *Vytvořit podmínky pro ochranu proti zatčení i za cenu boje*
- *Nerozšiřovat příliš ostatní síť odboje, ponechat ji v místě bydliště jejích členů a připravit ji na povstání*
- *Plnit požadavky na poskytování zpravodajských informací o posádkách a pohybech vojenských jednotek, získávaných prostřednictvím organizace „Jaro“ (později „R3“).⁴⁶*

Členové organizace používali různá hesla pro předávání zpráv do zahraničí a k řízení bojové činnosti partyzánského oddílu GAMA:

- *„Němci se budou bát“: shoz jihovýchodně od Němčic*

⁴² WIMMER, Miroslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže II.*, s. 75.

⁴³ Tamtéž., s. 76.

⁴⁴ Jaro - odbojová organizace, která vznikla na Vysočině. Později se přejmenovala na Radu Tří neboli R3.

⁴⁵ WIMMER, Miroslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže II.*, s. 76.

⁴⁶ Tamtéž., s. 77.

- „Zlatý klíč“: příprava na shoz východně od Klíčova
- „Prudce se bojuje“: příprava na seskok jižně od Oprechtic - u dvora Prudice
- „Niva skáče“: příprava na seskok paradesantní mise na ploše u Chrastavic
- „Hajný Popelka“: zapojení oddílu do bojových akcí
- „Slunce vychází“: tímto heslem měly Moskva a Londýn oznámit zahájení celonárodního povstání“⁴⁷

3.1.1 Podzemní organizace NIVA R – 3

Na základě rozkazů od plukovníka K. Steinera došlo k prohloubení organizace a k sjednocení organizací v jihozápadních Čechách se základnou v Domažlicích. Jihozápadní Čechy byly rozděleny do několika podúseků: „Domažlicko, Klatovsko, Sušicko, Strakonicko.“⁴⁸ Každý z podúseků se dále dělil na pluk, do domažlického podúseku patřily následující pluky: „Domažlický, Staňkovský, Kolovečský, Pocinovický, Kdyňský a Klenčský.“⁴⁹

K nejvíce aktivním partyzánským skupinám patřila skupina zvaná „Haltrava“, která byla později přejmenována na „GAMA R – 3“. Jejím velitelem se stal štábní kapitán Jan Havel. V roce 1944 na základě koncepce pomoci utečencům a osvobození vězňů z transportů smrti vznikla v rámci NIVA – R3 – GAMA partyzánská organizace Šumava. S využitím záseků na tratích se jim dařilo zastavovat transporty.⁵⁰

Příklady akcí jednotky Gama:

- „Od počátku roku 1945 - pohazovány hřeby (podkováky) na silnicích. Přestřihováno telefonní spojení – linky a od dubna i bojové [akce]. Přepadávání jednotlivci – němečtí vojáci.
- Koncem března 1945 - zapálen vlak s německým transportem munice a zbraní v Blížejově. Celý vlak i s materiálem shořel.

⁴⁷ WIMMER, Miroslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže II*, s. 77.

⁴⁸ HAVEL, Jan. Činnost podzemní organizace „NIVA R-3“ v jihozápadních Čechách. In: BALCAR Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže III*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2009, s. 36.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Státní okresní archiv Domažlice. Český svaz protifašistických bojovníků – Okresní výbor Domažlice, N 25 – Odboj na Domažlicku.

- 27. 4. 1945 v jednu hodinu v noci vnikli do kasáren horských myslivců v Domažlicích, aby se zmocnili: 20 pušek, 3 beden granátů a střeliva a v 21 hodin zajali čtyři příslušníky SS u Starého Klíčova (1 samopal, 3 pušky, 5 granátů, 400 nábojů)
- 3. 5. 1945 zajali 3 spojky, zmocnili se důležitých hlášení, která předali americké armádě u Pasečnice (3 pušky, 1 pistole a náboje)⁵¹

3.2 Strážní pluk chodský

Strážní pluk chodský v prvních dnech května 1945 obsadil celé území od Přimdy až po centrální Šumavu. Do pluku byly zařazeny i partyzánské skupiny Šumava 22, jejichž velitelem byl Míla Wimmer (oblast od Kdyně po Janovice). Strážní pluk chodský měl za úkol likvidovat zbytky německé armády, které se snažily přejít do Bavorska, anebo ohrožovaly obyvatelstvo v pohraničí, „zvláště na Folmavě, České Kubici, Bělé nad Radbuzou, Hostouni apod.“⁵² Dále členové pluku likvidovali zbývající místa odporu, zajišťovali státní i soukromý majetek českého obyvatelstva, který byl ve vlastnictví Němců, a zatýkali německé činitele. „*Za ostrahu hranic, za zřízení a vedení výcvikových táborů v Domažlicích, Klatovech, Zbirohu, Chebu a Aši zaslal velitelství NIVY poděkování tehdejší ministr vnitra. Podle směrnic R3 a Košického vládního programu plnil pluk svoje vojenskopolitické úkoly – obsazení celého pohraničí, staral se o repatriaci československých občanů i občanů jiných národností a politických vězňů, vracejících se přes Domažlice.*“⁵³

3.3 Zapojení domažlických hasičů do odboje

Do odboje se dále aktivně zapojila i Hasičská jednota v Domažlicích, neboť hasičská sdružení jako jediná z českých spolků nebyla rozpuštěna, protože ji vzhledem k požární povinnosti museli trpět i Němci. Hasičská jednota začala v dubnu roku 1943 podle směrnic pražského vedení shromažďovat motorová vozidla a „černý benzín“, sbory byly vybaveny khaki stejnokroji a přilbami, v jednotě byly soustředovány a ošetřovány zbraně. Jednotlivé spojky na vesnicích měly za úkol udržet spojení s Prahou. Koncem roku 1944 byli zatčeni někteří členové jednoty,

⁵¹ HAVEL, Jan. *Chodsko ve stínu hákového kříže III.*, s. 38 – 39.

⁵² Státní okresní archiv Domažlice. Český svaz protifašistických bojovníků – Okresní výbor Domažlice, N 25 – Odboj na Domažlicku.

⁵³ WIMMER, Miroslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže II.*, s. 84.

v důsledku čehož došlo k ochromení činnosti, neboť celá akce hasičstva byla prozrazena. Na sabotážích a záškodnických akcích se podíleli i železničáři z domažlického nádraží, kteří při převozu československé armádní výstroje a výzbroje do Německa poškozovali náklady v otevřených vozech. Byly poškozovány kabely na letadlech, rozbíjeny palubní přístroje, zaměřovače děl. Dále pak se sypal písek a sklo do ložisek náprav, čímž byly vozy vyřazovány, byla brzděna doprava. Záslužnou akcí bylo organizování pomoci a stravování vězňů projíždějících transportů. Do této akce byli zapojeni místní obchodníci G. Kalous, B. Jeřábek, Jan Halík, Jan Holý, Jiří Wuchtrle aj. Koncem dubna 1945, kdy došlo k bombardování nádraží, pracovníci na trati, Josef Beroušek, Jan Král a Šimon Kůst, zachránili z několika vagónů převážející zboží. Dělníci z Domažlic, Jakub Šporer, Václav Kovařík a František Vašuta, byli zapojeni do průmyslových sabotáží zaměstnanců Škodových závodů. Gestapo jim i přes opakované výslechy nic nedokázalo.⁵⁴

Nejen shora jmenovaní, ale mnoho dalších obyvatel Domažlicka se snažilo chránit svou zem a pomáhat potřebným. Jednalo se třeba jen o drobné skutky, které nejsou nikde zaznamenány. Všichni tito lidé si zaslouží pro svou odvahu a odhodlání náš obdiv, neboť i nepatrný počín byl v této nelehké době ve své podstatě hrdinským činem.

⁵⁴ Státní okresní archiv Domažlice. Český svaz protifašistických bojovníků – Okresní výbor Domažlice, N 25 – Odboj na Domažlicku.

4. Kulturní život v domažlickém pohraničí

Většina kulturních akcí, jako zábavy, bály, koncerty apod., byla během války přísně zakázána. I přesto si lidé z Domažlic a okolí dokázali najít způsob, jak tento zákaz obejít. Tancovalo se např. tajně po chalupách, Místnost, která sloužila pro tancovačky, musela být zatemněna. V Domažlicích se konaly různé koncerty, oslavy výročí apod. Jedna z kulturních akcí se konala v neděli 8. prosince 1940 na domažlické radnici, kde byla zahájena výstava obrazů od malířů, jako byl František Michl, Jaromír Hlavsa, Karel Kuneš a další. Vystavovaly se zde i publikace o výtvarném umění. Součástí výstavy byly obrazy s tematikou Domažlic a okolí. Malíři vyobrazili např. chodskou bábu, chodský hrad apod. Cílem výstavy bylo přilákat co nejvíce lidí z Domažlic a okolí, aby si obrazy koupili. Dne 15. března 1942 se v Domažlicích v sále, kterému se dříve říkalo Viktorka, konala slavnost ke tříletému výročí zřízení Protektorátu Čechy a Morava. U této akce nechyběl hudební doprovodný program. Při zahájení musel vládní komisař města Domažlice mluvit německy. Slavnost končila pozdravením vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera a prezidenta dr. Emila Háchy a svoláním třikrát „Sieg Heil“. Dne 25. března 1943 byl uspořádán koncert v lidovém domě v Domažlicích. Na klavír hrál Josef Kyselka, dalšími účinkujícími byla mezzosopranistka Růžena Hořáková a tenorista Jaromír Hirschau. Zazněly zde např. skladby od W. A. Mozarta nebo od Antonína Dvořáka.⁵⁵

V roce 1941 musela být pozastavena činnost Sokola a v Domažlicích zbyl už jen fotbalový klub SK Domažlice. Z tohoto důvodu zde téhož roku založil významný sportovec Václav Reif, ještě s dalšími vášnivými sportovci, lehkooatletický oddíl. První z akcí byl maratonský běh. Činnost oddílu postupem času sílila, což se Němcům přestalo líbit, a proto v roce 1944 došlo k pozastavení činnosti tohoto oddílu. Místo toho vzniklo místní Kuratorium mládeže. Původně se mělo jednat o polovojenskou organizaci. Vedením byl pověřen Josef Votruba. Do čela jednotlivých družstev byli zvoleni četníci. Členy kuratoria měli být všichni mladí chlapci ve věku od 10 do 18 let. Mládeži se dobrovolně do této organizace moc nechtělo. V Domažlicích se kuratorium zapojilo i do odboje.⁵⁶ Během války

⁵⁵ Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/2b – 2. světová válka, Domažlicko za Protektorátu – kulturní život.

⁵⁶ Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/4c - 2. světová válka, odbojem na Chodsku.

pořádalo také spoustu akcí. V rámci oslav Bedřicha Smetany pořádaly v sobotu 25. března 1944 Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě a Pěvecký hudební spolek Čerchovan v Domažlicích slavnostní večer. Celý večer byl v duchu Smetanových skladeb. Dne 20. dubna 1944 na počest vůdcových narozenin provedlo domažlické kuratorium oslavy a zároveň přijalo do povinné služby mládeže ročník 1934.⁵⁷

⁵⁷ Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/2b – 2. světová válka, Domažlicko za Protektorátu – kulturní život.

5. Koncentrační tábor Domažlických – Flossenbürg

Koncentrační tábor Flossenbürg se nachází v bavorské části Českého lesa, přibližně 6 km od státní hranice. Tábor byl pojmenován po zřícenině středověkého hradu, která leží v blízkosti vesničky Floss.⁵⁸ Původně byl stavěn pro 1600 kriminálních a asociálních vězňů, později byla jeho kapacita zvýšena na 3000. Při výstavbě hrála velkou roli přítomnost významných granitových nalezišť, neboť Flossenbürg patřil mezi tábory, jejichž cílem bylo maximální využití otrocké síly vězňů ve prospěch válečného zbrojení nacistického Německa.⁵⁹

První političtí vězni, kteří sem byli převezeni z koncentračního tábora Dachau, přišli do tábora v roce 1939, cizinci pak v roce 1940. Kvůli Smudkovi,⁶⁰ který postřelil příslušníka gestapa, bylo 22. března 1940 jako rukojmí zatčeno prvních 45 občanů z Domažlic.⁶¹

Tábor si během války vyžádal mnoho lidských životů. Oběťmi byli lidé mnoha národností: „3 784 Čechů, 26 430 Rusů, 17 546 Poláků, 4 771 Francouzů, 3 784 Italů, 5 964 Němců, 1 750 Jugoslávců, 1 693 Belgičanů, 1 162 Holanďanů, 1 123 Litevců, 672 Maďarů, 450 Řeků a dalších. Celkem tedy 73 296 lidí, toto číslo nezahrnuje mrtvé z pochodů smrti.“⁶²

5.1 Případ Smudek

Jan Smudek se narodil 8. září 1915 v Bělé nad Radbuzou. Vyrůstal v Domažlicích, kde navštěvoval místní gymnázium. Nakonec z gymnázia odešel a vystudoval průmyslovou školu v Plzni. Během druhé světové války byl studentem strojnické školy v Kladně. Stal se členem Sokola a junáckého oddílu. Zapřisáhnul se, že se zapojí do odboje. Byl jedním z členů Odbojové skupiny NIVA. Cílem domažlických junáků bylo opatřování zbraní. Janu Smudkovi se brzy podařilo ukrást

⁵⁸ BÖHM, Vladimír. Flossenbürg – „koncentrák Domažlických“. In: BALCAR Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže I*. Domažlice: Nataša Balcarová, RENOSANCE, 2003. s. 71.

⁵⁹ KONCENTRAČNÍ TÁBORY A GHETTA. „Flossenbürg“. *Holocaust* [online]. [cit. 2015-20-01]. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz2/history/camps/flossenbuerg>.

⁶⁰ Jan Smudek byl členem Junáka, Sokola a Odbojové skupiny NIVA. Narodil se v Bělé nad Radbuzou, ale své mládí prožil v Domažlicích, kde byl studentem místního gymnázia. Během druhé světové války studoval strojnickou školu v Kladně. Podrobněji viz na dalších stránkách této práce.

⁶¹ FIŠER, Jiří. Tam, kde stával Flossenbürg. In: BALCAR Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže II*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2009. s. 33-34.

⁶² BÖHM, Vladimír. *Chodsko ve stínu hákového kříže I*, s. 71.

pistoli jednomu německému poddůstojníkovi na pražské taneční zábavě, což se společně s jeho kamarádem 7. června 1939 snažil zopakovat. V tento den večer odcizili příslušníkovi pořádkové policie Wilhelmu Kniestovi vojenskou pistoli, když šel cestou z jednoho kladenského podniku. O podrobnější rozbor celé události se pokusil Petr Koura ve své práci „Pozapomenutá legenda českého odboje“. Materiály čerpal z Archivu Ministerstva vnitra a v závěru své práce konstatuje:

„Zdá se tedy, že Smudek německého policistu napoprvé netrefil. Nejspíše k němu poté přiskočil a ranou pěstí do obličeje ho srazil k zemi a omráčil, svou roli zde mohl sehrát i Kniestův podnapilý stav. Smudek poté zdvihl policistovu čepici a chtěl mu odebrat i zbraň, ale v tom okamžiku vyšla z jeho vlastní pistole další rána, která zasáhla německého strážmistra do levého horního rtu a způsobila mu okamžitou smrt. Smudek zpanikařil a utekl, aniž by Kniestovi zbraň skutečně odebral. Z výše uvedeného se zdá tedy dosti pravděpodobné, že Smudek s Petrem nezamýšleli Kniesta zavraždit, nýbrž pouze připravit o služební zbraň.“⁶³ Po této události se rozhodli opustit Kladno a odjeli do Prahy. Pistole zůstávala ve vlastnictví Smudka. Později přenesl zbraň k jinému z členů odbojové skupiny NIVA. Bylo zahájeno pátrání po pachateli. Za jeho dopadení byla vypsána odměna až 100.000 Kč. Nikomu se to však nepovedlo, Smudek neustále prchal. Situace se v březnu 1940 začala vyhrocovat. Když se domažličtí odbojáři dozvěděli, že se pátrá po Smudkovi, začali odnášet vše, co se schovávalo v jeho bytě (pistole, výbušniny, polní telefony apod.). Dne 20. března 1940 se Smudek vrátil do Domažlic a měl v plánu utéct dál do zahraničí. V tento den si domažličtí skauti stavěli u Smudka na dvoře kanoe, Smudek byl společně s Karlem Doubkem na půdě, kde hoblovali prkna. V té době do jeho domu vtrhlo gestapo, které přišlo Smudka zatknout. Gestapo požadovalo po Smudkovi vydat kufr, se kterým přijel do Domažlic. Smudek na půdě postřelil gestapáka Jakoba Neubauera a uprchl. Při útěku zastřelil ještě dva další příslušníky pohraniční stráže. Celý den a večer probíhalo ve městě pátrání. Smudek byl však nepolapitelný, vždy si našel způsob, jak utéci. Gestapák těžkým zraněním nepodleh. Ve zdejší nemocnici mu zachránil život primář MUDr. Rudolf Němec. Díky němu Domažlice neutrpěly tak těžké represálie, které by nastaly v případě, že by gestapák svým zraněním podlehl. Za jednání Smudka ale stejně muselo pykat domažlické obyvatelstvo. Začalo postupné zatýkání příslušníků domažlického odboje. V noci z

⁶³ DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA. „Jan Smudek“. *Fronta* [online]. [cit. 2015-25-01]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/jan-smudek#>

20. na 21. března 1940 zatkl gestapo prvních 50 rukojmích. Zatýkání pokračovalo až do 23. března, kdy Smudek zastřelil dva příslušníky pohraniční stráže. V Poslu od Čerchova se psaly tyto řádky: „Dne 23. března v noci byli dosud neznámým pachatelem zavraždění poblíže protektorátních hranic u Březí dva příslušníci německé pohraniční služby.“⁶⁴ Celkový počet rukojmích činil 150. Jak probíhalo zatýkání v noci z 21. března 1940 na 22. března 1940, je popsáno v místním archivu: „Zatčeno bylo 200 osob. Zatčení byli ze začátku odváděni do okresního domu k zápisu po 20 osobách a pak za asistence gestapa a Schuppo⁶⁵ byli převáděni do Sokolovny, kde byla po zemi poházená sláma. Občané, kteří byli zatčeni po 23. hodině, byli odváděni přímo do Sokolovny. Celkem bylo této noci zatčeno a odvečeno z domů 200 domažlických občanů. Z této dvoustovky bylo vybráno 100 lidí, mezi těmito byl celý oddíl Junáků – Roverů,⁶⁶ dále učitelé, živnostníci, bývalí důstojníci a jiní vlivní občané města. Mezi propuštěnou stovkou byli někteří lidé loajální k německé říši neb jiným způsobem vyreklamováni při registraci v Sokolovně. Vybraná stovka občanů byla po 7. hodině zahrnuta do připravených nákladních aut stojících před Sokolovnou. Auta byla přikryta plachtou a u zadní bočnice sedělo 5 členů SS po zuby ozbrojených automaty. Tato smutná kolona se vydala přes Horšovský Týn, Bor u Tachova, Přimdu, Rozvadov a Waldthrun a dál německým územím až do K. L. Flossenbürg.“⁶⁷ Do 23. března 1940 se Smudek skrýval v obci Pila, která se nachází nedaleko Domažlic. Chtěl uprchnout do zahraničí s vedoucím skautského oddílu v Domažlicích Karlem Mathesem, ten se však nedostavil, tak Smudek pokračoval sám. Při útěku si prošel mnoha nesnázemi. Byl pronásledován, ale nakonec se úspěšně dostal až za protektorátní hranice do Francie, kde používal falešné jméno (Karel Doubek). Zde působil jako voják československé armády. Po francouzské kapitulaci odešel do Velké Británie, kde používal opět falešné jméno (Charles Legrand). V roce 1944 se stal letcem v československé letce Royal Air Force (RAF). S odchodem Smudkovi pomohl dr. Valenta, který měl vazby na ÚVOD (ústřední vedení odboje domácího) a na ilegální

⁶⁴ Posel od Čerchova, *Domažlický týdeník*. roč. 54, č. 13, 30. března 1940.

⁶⁵ Schuppo = Schutzpolizei - ochranná policie.

⁶⁶ Roveri – Junáci s větším počtem splněných odborných zkoušek.

⁶⁷ Státní okresní archiv Domažlice. Český svaz protifašistických bojovníků – Okresní výbor Domažlice, N 25- Odboj na Domažlicku.

organizaci železničářů. Po válce se vrátil do Čech. Dne 17. listopadu 1999 zemřel ve vesničce Díly u Domažlic.⁶⁸

5.2 Rukojmí z domažlického Gymnázia J. Š. Baara

„Před domem je slyšet dupot těžkých bot a vzápětí se ozývá bušení na dveře „Otevřete! Gestapo. Okamžitě otevřete!“ Tento okamžik znamenal pro mnoho lidí zlom v životě.“⁶⁹

Studenti gymnázia byli členy skautské organizace Junák, díky které byli zarytými vlastenci. Gestapo zatýkalo studenty a profesory z gymnázia hlavně proto, aby se ujistilo, že nebudou ovlivňovat své vrstevníky, a že na gymnáziu bude klid. K rukojmím z domažlického gymnázia patřili studenti: *Jiří Černý, Jaroslav Paroubek, Václav Rádl, Jaroslav Kronďák, Karel Doubek, Václav Farář, Jiří Petrák, Bohdan Konáš, a Jaroslav Herkloc a profesori: Josef Kramařík a Václav Miškovský.*⁷⁰ Zatýkání rukojmích začalo po již zmiňovaném 20. březnu 1940, kdy student Jan Smudek postřelil příslušníka gestapa a rozpoutal tím na Chodsku peklo. Během tří dní bylo zatčeno 150 občanů z Domažlic. Mezi nimiž byli 2 profesori a 9 studentů z domažlického gymnázia. Jejich cesta směřovala do věznice v Regensburgu, avšak pro 50 domažlických vězňů to byla jen zastávka. To nejhorší je teprve čekalo. Po pár týdnech samovazby byli převezeni do koncentračního tábora Flossenbürg. Zadržení u sebe kromě kartáčku na zuby a několika dalších drobností neměli nic. Velkou zradou pro studenty bylo, že se jejich spolužák František Hiler podílel na sestavení seznamu zatčených.⁷¹

Zatčení tolika lidí mělo samozřejmě dopad na město i okolí. Lidé měli strach a slábl i společenský život. Z tábora chodili dopisy s prosbou o trochu jídla. To byl ale pro mnohé značný problém, jelikož si s jídlem vystačili s bídou sami. Mnoha lidem pomohli místní mlynáři, kteří se snažili rodiny postižených podpořit, jak jen se dalo. V roce 1940 a 1941 se nikdo z domažlických občanů neodvážil vykonat nějakou

⁶⁸ BALOUN, Pavel. Jan Smudek. In: BALCAR Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže II*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2009, s. 85-92.

⁶⁹ SUCHÝ, Jakub. Rukojmí za gymnázium. In: BALCAR Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže I*. Domažlice: Nataša Balcarová, RENOSANCE, 2003 s. 67.

⁷⁰ Tamtéž, s. 68.

⁷¹ Tamtéž, s. 67-70.

větší odbojovou akcí, protože všichni si byli plně vědomi toho, že by za to pykali i rukojmí věznění v koncentračním táboře Flossenbürg.⁷²

5.2.1 Život studentů v koncentračním táboře

Hned po příjezdu studentů do tábora bylo neobvyklé, že jim neostříhali vlasy, jako to bylo u ostatních vězňů. Studenti nebyli totiž považováni za normální vězně, ale za tzv. „Ehrenhäftlingen“ (čestní vězni), kteří byli zárukou za klid na Domažlicku. Všichni byli společně ubytováni na jednom bloku a bylo jim zakázáno stýkat se s ostatními vězni. Z počátku bylo jejich úkolem škrábání brambor. Později se z nich stali tzv. „Schutzhäftlingen“ (obyčejní vězni) a jejich náplň práce se začala měnit. Jedním z otřesných zážitků byl pro studenty i ostatní návrat pracovního komanda z pověstného žulového lomu nazývaného „štajnbruch“. Viděli jen tváře lidí bez života, kteří se ploužili v roztrhaných hadrech, na sobě měli obvazy prosáklé krví. Za pochodu museli zpívat německé písně a vzadu nesli mrtvé. V tomto lomu později pracoval i jeden ze studentů, Karel Doubek. Díky Smudkovi si Karel pobyl ve Flossenbürgu déle než ostatní a měl tvrdší režim. Smudek se totiž v cizině oženil pod jeho jménem. Později byl Karel přeřazen na práci v kanceláři, protože dobře ovládal němčinu, což mu pomáhalo při práci s dokumenty. Stala se mu ale strašlivá příhoda. Jeho přátelé tehdy mohli být v ohrožení života. Dostal k vypracování seznam vězňů, kteří budou propuštěni. Karel chtěl samozřejmě pomoci svým přátelům a známým. Napsal je všechny do seznamu. Jenže v tu chvíli vůbec netušil, že svým přátelům nepomáhá. Opilý německý důstojník mu řekl, že lidé, kteří budou napsaní na seznamu, půjdou zítra na transport do plynu. Karel poté pracoval celou noc na novém seznamu, aby svým přátelům zachránil život.⁷³

Faktem ale je, že Domažličané pocházeli z území, se kterým Německo nebylo ve válečném stavu, tedy byli občany protektorátu Čechy a Morava. I přesto však Domažličtí pocítili i to nejhorší, co tábor nabízel – neustálé ponižování, brutální zacházení, absolutní ničení lidské důstojnosti. „*Oblíbenými tresty bylo vyplácení bičem, nebo věšení za ruce, které mnohdy trvalo i několik hodin – ruce byly svázané za zády a po zavěšení se ihned vykloubily.*“⁷⁴

⁷² Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/4c, 2. světová válka, odbojem na Chodsku.

⁷³ SUCHÝ, Jakub. *Chodsko ve stínu hákového kříže I.*, s. 71-76.

⁷⁴ Tamtéž, s. 77.

Ohledně jídla na tom vězňové nebyli o moc lépe. Suroviny se jim servírovaly, až když byly shnilé. „K snídani dostávali 0,5 l „kávy“ (hnědého roztoku, pravděpodobně ze žaludu), k obědu krmnou řepu s trochou brambor, krmnou mrkev nebo hlávkový salát upravený jako špenát. K večeři 1/4 „komisárku“, 1/6 kostky margarínu, lžička marmelády nebo kousek vuřtu vyrobeného z krve nebo šlach.“⁷⁵

Studenti, kteří byli z koncentračního tábora propuštěni, se vrátili zpět domů, kde mohli začít opět žít normální život, avšak psychické a fyzické následky, které na nich koncentrační tábor zanechal, si s sebou ponosou celý svůj život. Měli problémy i se svým školským životem. Bylo jim zakázáno studium jako nespolehlivým osobám. K maturitě nakonec byli připuštěni jen díky řediteli školy, který se za ně přimluvil u pražské zemské školní rady. Všichni studenti byli potom totálně nasazeni v říši nebo v protektorátu.⁷⁶

5.3 Vzpomínky politického vězně č. 1828 Zdeňka Holečka

Zdeněk Holeček se narodil 3. srpna 1922 v Domažlicích a zemřel 14. října 2002 ve Staňkově.⁷⁷ Byl funkcionářem ČSBS (Český svaz bojovníků za svobodu). Za druhé světové války byl jedním z vězňů koncentračního tábora Flossenbürg.⁷⁸ Ve svých vzpomínkách Holeček popisuje, jak tábor vypadal a co vše v něm vězňové prožili. Když auto projelo branou kolem garáží, první, co viděl, bylo velké prostranství ohraničené dřevěnými baráky. U brány na obou stranách vlály černé prapory. „Na levé straně s umrlčí hlavou a zkříženými hnáty a na druhé straně v černém poli dva bílé blesky SS. Nad branou byl veliký nápis: Arbeit macht frei.“⁷⁹ Všude kolem byl dvojitý plot s ostnatými dráty. Každých 25 metrů stála strážní věž. Němci vězně vyháněli z aut pomocí křiku „Los, Los“, pak všechny seřadili do pětistupů a odvedli je k baráku s číslem 11. Zde se zastavili a dostávali rozkazy – odložit si před sebe na zem zavazadlo a připravit si cenné věci a peníze. Dále jim bylo sděleno, že budou odvedeni do skladiště oděvů, kde obdrží své nové šaty. Rozkazy byly samozřejmě v němčině, proto jim celou dobu tlumočil jeden z nich,

⁷⁵ SUCHÝ, Jakub. *Chodsko ve stínu hákového kříže I.*, s. 74.

⁷⁶ Tamtéž, s. 77-81.

⁷⁷ Staňkov je město nacházející se v okrese Domažlice cca 21 kilometrů od města Domažlice.

⁷⁸ MĚSTSKÁ KNIHOVNA BOŽENY NĚMCOVÉ. „Kalendárium 2012“. *Městská knihovna Boženy Němcové* [online]. [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: http://www.mekbn.cz/kalendarium/rocnik/kalendarium_rocni_2012.pdf

⁷⁹ Státní okresní archiv Domažlice. Český svaz protifašistických bojovníků – Okresní výbor Domažlice, N 25 – Odboj na Domažlicku.

poštmistr Bláha. Po převlečení do nových plátěných pruhovaných modro-bílých věžeňských šatů je odvedli do věžeňské krejčovské dílny, kde jim našili věžeňští krejčové na pravou kalhotovou nohavici a na levou stranu kabátu červený trojúhelník. „*Jelikož jsme byli vedeni jako rukojmí, nebyly nám ostrihány vlasy. Ale bylo tady stále nebezpečí, kdyby nebyl v našem městě klid, nebo se stal nějaký další incident, hrozila nám okamžitá smrt.*“⁸⁰ Po těchto nutných ceremoniích byli odvedeni do prostorné místnosti bloku č. 11. Bloky, na kterých vězni pobývali, byly rozděleny na polovinu A a B. Každá půlka měla ložnici neboli „Schlafsall“ a denní místnost – „Tagesraum“. V denní místnosti byly umístěny skříňky, kde měli vězni veškeré svoje potřebné věci jako např. oděv, hřebínek, kouření, kartáček a pastu na zuby, která se občas i jedla, když byl hlad. Do jedné skříňky se musely vejít věci dvou až tří vězňů. Spalo se na postelích o třech patrech, které měly železná lůžka. Hned u vstupu do bloku se nacházela umývárna a latríny, které neměly ani dveře, byla to jen pouhá mísa v cementu se dvěma prkénky na nohy. Každý vězen měl k dispozici aluminiové nádobí – příbor, misku, talíř a plechový hrnek. Jakmile nebylo správně vyčištěné nádobí nebo ustlané postele, čekal vězně výprask. Mrtví se často nechávali na lůžku až do rána, aby se na ně mohl vybrat příděl chleba. Jelikož nechodili do zaměstnání, každou chvíli přišel nějaký příslušník SS⁸¹ a vyhnal je před blok do pětistupů, proháněl je, učil pořadové cviky a hlavně smekat čepici na povel. Když to neuměli nebo se při cvičení s něčím opozdili, tak s nimi mlátil o zem nebo dostali ránu pěstí. Věžeň byl mlácen tak dlouho, dokud nepadl na zem. Protože se domažličtí rukojmí chtěli cvičení vyvarovat, přihlásili se ke škrabání brambor. Trávili dny v mokřém sklepě bez oken, ale bez týrání a bití. Z života, který vedli ostatní vězni, toho z počátku moc nevěděli, protože měli přísný zákaz se s ostatními vězni stýkat nebo se jakýmkoliv způsobem dorozumívat. Při nástupu na „apelplatz“ stáli odděleně od ostatních komand a po apelu je pečlivě odvedli zase na blok č. 11. Signál, který jim dával povel k tomu, aby vstali nebo naopak šli večer spát, byl ostrý hvizd píšťalky. Den začínal větou: „Los, los aufstehen!“ Strach provázel vězně už od samého rána při stlaní postelí (tzv. „Bettenbau“). Tato práce spočívala v tom, že se hladítky podobnými zednickým prkénkům musely uhladit hrany postelí, které musely být vyrovnané jako podle natažené šňůry. Když přišel příslušník SS, který

⁸⁰ Státní okresní archiv Domažlice. Český svaz protifašistických bojovníků – Okresní výbor Domažlice, N 25 – Odboj na Domažlicku.

⁸¹ SS = Schutzstaffel - ochranný oddíl. Byla ozbrojená organizace NSDAP, která původně působila jako osobní stráž Adolfa Hitlera.

měl blok na starosti, a nebylo-li vše, jako když natáhne provázek od první postele k poslední v jedné šňůře, začal okamžitě drezurní tělocvik před blokem do úplného vyčerpání starších domažlických spoluvězňů. Toto všechno se neobešlo bez bití a nejsprostších nadávek a smrtí mnoha vězňů. Po 75 dnech pobytu v táboře je přišel navštívit příslušník SS s listinou. Nechal vězně nastoupit a vyvolal 10 jmen. Ti s ním museli odejít, nikdo nevěděl kam. Zbytek vězňů se asi tak po hodině dozvěděl, že byli propuštěni domů. Za týden se opakovala ta samá situace, tentokrát bylo vyvoláno ale jen 9 jmen. Tento dosud „rekreační pobyt“ bohužel trval jen tři měsíce. Když se znovu objevil příslušník SS s listinou, doufali všichni, že z jejich řad budou propuštěni další vězni. Bohužel po této návštěvě se zbylým 81 domažlickým rukojmím život v koncentračním táboře změnil. Hned ten samý den byli ostříhání dohola. Dohnali je do krejčovské vězeňské dílny, kde jim nad červené trojúhelníky přiřídili pořadová čísla. Dále byli rozděleni do bloků a začali poznávat hrůzy skutečného politického pracovního koncentračního tábora. Zdeněk Holeček jejich pocity v tento den popisuje následovně: *„Skončila izolace na bloku č. 11 a teprve nyní jsme poznali celodenní organizovaný chaos, krutý teror a teprve nyní jsme viděli krásnou přírodu kolem celého tábora a od této překrásné přírody za trojitým oplocením z ostnatého drátu hotové peklo na zemi.“*⁸² V tomto politickém pracovním táboře se řídili heslem, že vězeň, zvláště politický, není člověk, je to nepřítel státu. Ve vesničce se nacházela železniční stanice a odtud vedla silnice ke koncentračnímu táboru Flossenbürg a dále do žulového lomu. Vězni měli rozdělené úkoly. Většina vězňů denně ráno procházela lágrovou branou a po silnici šla asi 1 kilometr strastiplným pochodem do žulového kamenolomu. Majitel kamenolomu Herman Göring za každého vězně platil každý den jeden fenik. Kolik lidí odešlo ráno do lomu, tolik se muselo večer z lomu vrátit. Ti, kteří už nemohli unést nelidské zacházení, se snažili zachránit útekem přes ostnaté dráty, což však vždy skončilo zastřelením vězně. Voják, který vězně zastřelil, dostal jako odměnu tři dny dovolené. Další možností, jak se oprostít od vysilující práce a týrání, bylo šikovně přijít o ruku nebo o nohu. Pokud už se někomu podařilo utéct, odnesl to za něj celý tábor. Všichni museli stát na hlavní ploše, tzv. „Apelplatz“, v pozoru bez jídla a za každého počasí, dokud uprchlík nebyl dopaden. Mezi vězni se kradlo vše, co se dalo. Kradli hlavně vězni označení zeleným trojúhelníkem – zločinci z povolání.

⁸² Státní okresní archiv Domažlice. Český svaz protifašistických bojovníků – Okresní výbor Domažlice, N 25 – Odboj na Domažlicku.

Zásadou bylo: co nejvíce práce, co nejméně jídla. Ošetřovna se v tomto táboře nazývala „Revír“. Nacházela se zde i z části ve skále vytesaná věznice se šibenicí. Vězni zde byli vyvěšováni za ruce do výšky asi 0,5 metrů nad zem. Následně na ně byli puštěni psi, kteří je vždy ošklivě potrhali. Kotelna společně s koupelnou byly v suterénu. Poprvé, když Holečka společně s ostatními vězni zahnal do koupelny, čekali s hrůzou, zda na ně bude opravdu puštěna voda nebo plyn. Voda tekla buď vroucí, nebo studená, takže se v ní nedalo pořádně osprchovat a bylo to pro všechny spíše mučení. Holeček dále popisuje, jak nikdy nezapomene na popravu tří polských bratrů, kdy nejstarší z nich musel své mladší bratry odnést k peci v krematoriu a pak se sám postavit proti puškám příslušníků SS.⁸³

5.4 Pobočka koncentračního tábora v Holýšově

V roce 1939-1940 probíhalo v Holýšově⁸⁴ přebudování a opravy budovy bývalé sklárny na továrnu muniční, která nesla krycí jméno „Metallwerke Holleischen“ - Kovodělné závody Holýšov. Jeden závod se nacházel přímo v bývalé budově sklárny a druhý v lese nedaleko Holýšova. Tyto závody vlastnil Hermann Göring. Němci původně nechtěli v muniční továrně zaměstnávat Čechy, měli obavy z případných sabotáží. Když však v polovině roku 1941 a v roce 1942 stále více lidí odcházelo do války, naverbovali si české zaměstnance, a to jak muže, tak ženy ze všech krajů Čech a Moravy. Po odklonu Itálie od Hitlera přibyl vzápětí do Holýšova velký transport italských válečných zajatců. V březnu roku 1944 byla v Holýšově, na místě tehdejšího velkostatku, zřízena mužská pobočka Koncentračního tábora Flossenbürg. Muži se zde dlouho ale nezdrželi, byli pravděpodobně z důvodu hroutící se fronty a strachu vedoucích odtransportováni, aby nepropukla vzpoura a vězňové jim neoplatili jejich kruté zacházení. Naopak se začalo v této pobočce nacházet mnoho žen, a to převážně Francouzek, Polek, Rusek a Židovek z Maďarska, Rumunska i Slovenska. Tábor byl vojensky strážován a byl kolem dokola obehnán ostnatým drátem. Ženy byly vedeny ozbrojeným doprovodem do zaměstnání do obou kovodělných závodů.⁸⁵

⁸³ Státní okresní archiv Domažlice. Český svaz protifašistických bojovníků – Okresní výbor Domažlice, N 25 – Odboj na Domažlicku.

⁸⁴ Holýšov se nachází cca. 30 km od Domažlic. Po zaboru patřil k území Říše.

⁸⁵ Kronika obce Holýšov, s. 22-27.

6. Osvobození domažlického pohraničí

Počátkem dubna 1945 se západní fronta blížila k československé hranici a v domažlickém okrese začaly ustupovat německé jednotky. „V Mrákově se usídlil německý štáb, který měl zajišťovat obranu západní hranice v důležitém prostoru Všerubský průsmyk-Folmava.“⁸⁶ Osvobození této oblasti měla na starost 3. americká armáda generála George Pattona. Úkolem této armády bylo obsadit hraniční hřeben Hornofalckého resp. Českého lesa a příprava výchozích stanovišť pro závěrečný útok. Armáda však narážela na odpor z německé strany. S prvním odporem se setkaly jednotky 90. americké pěší divize a 2. průzkumná jízdní skupina (CRG) na severozápadě domažlického úseku fronty. *Bojovalo se u obcí a osad Pleš, Václav a Lučina.*⁸⁷ Byly i ztráty mezi sudetoněmeckým civilním obyvatelstvem. Dále se vedly boje v oblastech Furth im Wald (Brod nad Lesy), Waldmünchen (Lesní Mnichov), Čerchov, Všeruby.⁸⁸ Koncem dubna 1945 dosáhly americké jednotky hraničních částí domažlického okresu. 26. dubna 1945 údajně měla být osvobozena první obec v domažlickém pohraničí a byla jí Lučina (Grafenried) u Nemanic. Hned den poté vstoupili Američané do Hostouně a Bělé nad Radbuzou, ale kvůli nátlakům ze strany nepřítele se museli stáhnout. 29. dubna 1945 osvobodili další hraniční obec Folmavu.⁸⁹ *Americká vojska postupovala do nitra západních Čech čtyřmi směry: první směr vedl přes Železnou Rudu a Nýrsko na Klatovy, druhý směr přes Cheb, Bor a Stříbro, třetí směr přes Rozvadov, Přimdu, Stříbro a Kozolupy, čtvrtý směr přes Postřekov, Domažlice, Holýšov a Stod. Na Domažlicko vstupovali američtí vojáci jednak od Všerubského průsmyku přes Hájek, Brůdek a Prapořiště ke Kdyni, jednak od Folmavy přes Českou Kubici, Babylon a Havlovice do Domažlic. Sem vstoupili Američané v sobotu 5. května brzy po poledni. Domažlické náměstí již tonulo v záplavě československých a spojeneckých vlajek a praporů. V týž den postoupili příslušníci 9. pluku druhé pěší divize do Kdyně, Kouta na Šumavě, Loučimi a jiných míst.*⁹⁰

⁸⁶ ROUČKA, Zdeněk. *A přinesli nám svobodu*. Plzeň: ZR & T Plzeň, 2005.

⁸⁷ BALCAR, Bohuslav. Situace na bojovém úseku Domažlicko. In: BALCAR Bohuslav. *Hvězdy a pruhy nad Chodskem*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2010, s. 28.

⁸⁸ Tamtéž, s. 27-28.

⁸⁹ PAVLÍK, Roman. *Osvobození 1945-1990*. Domažlice: TYPOS, závod 106 Domažlice, 1990, s. 39.

⁹⁰ Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/4d, 2. světová válka, odboj a revoluce na Domažlicku 1938-1945.

Největší problém dělala americkým pěšákům německá 11. pancéřová divize generála von Wittersheima, protože se velmi rychle uměla přesunovat a odhadovaný počet plně vyzbrojených vojáků této jednotky byl více než 3000 mužů. 1. května 1945 vstoupili americké jednotky prakticky bez boje do Chodova, Klenčí, Pece, Trhanova, Nového Postřekova a Pařezova. Německá armáda se ale rychle rozpadala a tak po 1. květnu opustilo své pozice německé dělostřelectvo nacházející se podél Domažlic a Kdyně. 3. května 1945 skončily boje v okolí Všerub. *Němečtí vojáci se v noci stáhli do vnitrozemí a německý starosta předal vesnici Američanům.* 4. května 1945 čekalo Američany překvapení, dostavil se k nim německý zpravodajský důstojník s bílým praporem, aby jim oznámil, že 11. pancéřová divize je ochotna jednat o kapitulaci. Ti si důstojníka odvezli se zavázanýma očima do velitelství americké divize, které sídlilo v Chamu,⁹¹ a tam dojednali podmínky a průběh kapitulace.⁹² Do večera 4. května 1945 bylo úspěšně dokončeno rozmístění jednotky 2. americké pěší divize podél celého domažlického úseku protektorátní hranice.⁹³

Osvobození Domažlic proběhlo 5. května 1945 krátce před jednou hodinou odpolední. Náměstí bylo v záplavě československých a spojeneckých vlajek a praporů a také se zde shromáždilo mnoho domažlických, aby přivítalo jejich osvoboditele.⁹⁴ V ten samý den postupovali Američané směrem na Kdyni, Kout na Šumavě a Loučim.⁹⁵

Časový přehled postupu jednotek americké armády na území Domažlicka v důležitých lokalitách:

„28. dubna 1945 – část 2. jízdní průzkumné skupiny obsazuje proslulý hřebčín s lipicánskými koňmi v Hostouni,

30. dubna 1945 – 90. pěší divize obsazuje Folmavu, Českou Kubici, proniká na Babylon, po těžkém boji také do Capartic,

1. květen 1945 – 90. pěší divize osvobozuje Klenčí pod Čerchovem, Chodov, Trhanov, Pec pod Čerchovem,

⁹¹ Cham je město, které leží ve Svobodném státě Bavorsko cca 40 kilometrů od města Domažlice.

⁹² ROUČKA, Zdeněk. *A přinesli nám svobodu.*

⁹³ BALCAR, Bohuslav. *Hvězdy a pruhý nad Chodskem*, s. 32.

⁹⁴ ROUČKA, Zdeněk. *A přinesli nám svobodu.*

⁹⁵ Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/4d, 2. světová válka, odboj a revoluce na Domažlicku 1938-1945.

2. květen 1945 – 90. pěší divize osvobozuje Postřekov, 2. CRG vstupuje do Bělé nad Radbuzou,
3. květen 1945 – 90. pěší divize obsazuje Všeruby,
4. květen 1945 – 2. pěší divize střídá ve Všerubech 90. pěší divizi,
5. květen 1945 – 2. pěší divize osvobozuje Domažlice, Kout na Šumavě, Kdyni, Pobežovice, Horšovský Týn,
6. května 1945 – 2. pěší divize vstupuje do Staňkova a Holýšova.⁹⁶

Občané Domažlicka se aktivně účastnili událostí, které se odehrávaly v posledních dnech války. Nejaktivněji působili členové odbojové organizace GAMA – NIVA. Odzbrojovali a přepadávali německé vojáky, přerušovali telefonní spojení. Pomohli také Američanům s jejich příchodem do města Domažlice. Den před očekávaným příchodem se postarali o to, aby byly odstraněny záseky v obvodu města. A v den příchodu amerických jednotek okupovali příslušníci Nivy všechny důležité budovy ve městě.⁹⁷

6.1 Letecké a lesní boje v domažlickém okrese

Od 18. dubna 1945 postupovala třetí americká armáda podél hranic předmnichovského Československa. Když armáda došla až do města Waldmünchen – Lesní Mnichov,⁹⁸ musela se začít připravovat na možné boje s jednotkami SS, které ustupovaly směrem od Domažlic přes pohoří Český les zpátky do Německa. Dne 30. dubna 1945 vyrazily americké jednotky ve směru Waldmünchen – Lísková/Haselbach – Klenčí pod Čerchovem – Domažlice. Jednotky byly připraveny na případný střet s nepřítelem. Po cestě narazily na hustě zalesněný terén v oblasti Českého lesa, který jim ztěžoval postup vpřed. V této situaci byly ve výhodě němečtí vojáci, kteří věděli, jak využít výhod tohoto zalesněného území. Vybudovali obrannou linii z pokácených stromů a zaujali dobré palebné postavení. Právě zde se s nimi Američané dostali do silné palby. Přišli o šest vojáků a dva tanky typu *Sherman*. 1. května 1945 došli Američané k obci Výhledy. Po ztrátách, které utrpěli v bitvě v Českém lese, měli problémy se zde v hotelu ubránit odporu

⁹⁶ BALCAR, Bohuslav. *Hvězdy a pruhu nad Chodskem*, s. 35.

⁹⁷ Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/4d, 2. světová válka, odboj a revoluce na Domažlicku 1938-1945.

⁹⁸ Waldmünchen – město, které leží ve Svobodném státě Bavorsko a nachází se cca 25 kilometrů od Domažlic.

příslušníků Hitlerjugend. Ještě tentýž den bylo rotám „K“ a „I“ nařízeno, aby postupovaly ve směru na obce Klenčí pod Čerchovem a Chodov. Tyto obce byly následně osvobozeny. Ve Všerubech se Američanům vzdali Němci 11. května 1945.⁹⁹

V domažlickém pohraničí se neválčilo jen na zemi, ale i ve vzduchu. Během války Domažlicko zažilo mnoho přeletů říšskoněmeckých letounů. V posledních měsících války se nad Domažlickem začaly objevovat americké letouny, kterým se říkalo „hloubkaři“ nebo „kotleři“. Poprvé kotleři provedli svůj nálet na Domažlice 20. února 1945. Nad střechami se objevily letouny s bílými hvězdami a červeným předkem. Jejich cílem byl vlak, který stál na domažlické zastávce. Ve vlaku cestovali uprchlíci, které následně ošetřoval primář domažlické nemocnice doktor Rudolf Němec. Stala se mu příhoda s jednou Němkou, která odmítla transfúzi krve kvůli tomu, že to byla krev Čecha. Tu označila jako za nečistou. Primář Němec musel následně poslat všechny české dárce krve domů a zavolat si z kasáren německé vojáky.¹⁰⁰ Poté skoro denně útočily americké letouny na silniční i železniční dopravu, letiště, vojenské transporty a další místa. „*Jen 23. února 1945 bylo na trati Plzeň - Furth im Wald zničeno sedm lokomotiv.*“¹⁰¹ 25. února 1945 byl napaden transport Todtovy pracovní organizace na nádraží v Domažlicích. „*Na sedmdesát mrtvých a zraněných bylo vyproštěno z vagonů zasažených padesátikaliberními střelami z palubních zbraní a střepinami bomb.*“¹⁰² O dva měsíce později došlo ke zničení lokomotiv na nádraží ve Staňkově a na trati Furth im Wald – Plzeň, kde byl napaden vojenský transport. Na trati Domažlice – Česká Kubice byla zničena další lokomotiva.¹⁰³

20. dubna 1945 bylo znovu bombardováno domažlické nádraží americkými hloubkovými letci. Tento den nádražím projížděl vojenský transport raněných, který měl dojet až do německého Furth im Wald. Část transportu se letcům povedlo zničit přímo na nádraží, další část o pár kilometrů dál na zastávce. Všude bylo spousty

⁹⁹ DRBAL, Martin. Lesní bitva pod Čerchovem. In: BALCAR Bohuslav. *Hvězdy a pruhy nad Chodskem*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2010, s. 60-64.

¹⁰⁰ Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/1a, 2. světová válka, dobové dokumenty německé Říše.

¹⁰¹ FOUDEK, Karel. Letecká válka nad Domažlickem. In: BALCAR Bohuslav. *Hvězdy a pruhy nad Chodskem*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2010, s. 100.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž, s. 108-109.

mrtvých. O jejich převoz na místní hřbitov se postarali obecní kočí. Několik dnů trvalo, než byla na nádraží znovu obnovena doprava.¹⁰⁴

Nejkrutější pro celé Domažlicko, obzvláště pro oblast Chodska, bylo rozbombardování typické chodské obce Klenčí pod Čerchovem. Stalo se to ve čtvrtek 26. dubna 1945. Tento den byl pro obyvatele Klenčí pod Čerchovem dnem jako každý jiný. To ale nikdo netušil, co se stane večer. Když se večer blížil, chystali se lidé k večernímu poklizení. Americká i německá děla utichla. Ale kolem půl osmé hodiny večer letadla začala znovu hučet nad Klenčím. Tentokrát letadel letělo osm směrem od Čerchova. Po chvíli kroužení nad městečkem pustila první bombu v dolejší části Klenčí. Za okamžik začalo být bombardováno celé město. Klenčí bylo náhle v plamenech. Lidé se skrývali ve sklepech, aby zachránili své životy. Zoufalý pláč byl tohoto večer slyšet po celém Klenčí. Nastal zmatek. Hasiči z celého okolí přispěchali na pomoc, ale i to bylo marné. Tento večer přišlo mnoho klenečských občanů o své domy i se vším příslušenstvím, stodolami, kůlnami a chlévy. Škoda vzniklá požárem byla úředně odhadnuta na patnáct milionů Kč. Bombardování Klenčí si vyžádalo i dvě oběti.¹⁰⁵

Ještě ve stejný den došlo k útoku na budovu bývalé sklárny v Holýšově, kde se nacházela muniční fabrika. V kronice obce Holýšov stojí tato slova: „26. dubna kolem ½ 18 h odpolední zastřelili se hloubkaři do dvou vagónů munice, které nezodpovědně zůstaly stát na nádražních kolejích. Exploze byla strašná. V celém Holýšově byly poškozeny střechy budov, okenní skla rozbita, stropy poškozeny, nábytek znehodnocen. Nádraží samotné zničeno a domy stojící poblíž značně pošramoceny. Také tovární haly značně poškozeny, nejbližší zcela bez jediné tašky na střeše. Lágr německých děvčat, který nacházel se poblíže nádraží, vyhořel do základů. Jedenáct děvčat z tohoto tábora uhořelo.“¹⁰⁶

Koncem dubna 1945 byla již fronta blízko Domažlic. Ve vesnicích v okolí Domažlic bylo možno spatřit procházející oddíly armády generála Vlasova. Byli to němečtí civilní uprchlíci a i lidé nasazení na práce v Říši. *Štáb německé divize, zajišťující obranu důležitých úseků od Všerubského průsmyku až po Folmavu, byl nucen přesídlit své postavení z ohroženého Mrákova až do Švihova. Americké*

¹⁰⁴ Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/4c, 2. světová válka, odbojem na Chodsku.

¹⁰⁵ Kronika obce Klenčí pod Čerchovem, s. 156-157.

¹⁰⁶ Kronika obce Holýšov, s. 29-30.

dělostřelectvo několik dnů ostřelovalo samotné Domažlice a výsledkem bylo vyvěšení bílých praporů. Ty ale musely být z rozkazu německého velení vzápětí staženy a rozhlas oznámil, že majitelé ověšených domů budou popraveni.¹⁰⁷

Američtí hloubkoví letci také často napadali pohybující se německé kolony. Dne 30. dubna 1945 byla ostřelována třemi americkými letouny kolona Wehrmachtu u nádraží na silnici z Klenčí do Trhanova. Po ostřelování zůstaly stát trosky vojenských aut v tzv. Lomikarově aleji.¹⁰⁸ Zahynul zde i jeden z příslušníků americké letky (nadporučík Virgil Paul Kirkham). Zachytil křídlem vrcholek stromu a letadlo se následně v lese roztránilo na kousky.¹⁰⁹ Kronikář Újezda psal o této události v místní kronice: „30. dubna o polednách napadli Američtí hloubkaři posice slabých Němců v Trhanově na železniční stanici. Jeden letec střelbou zraněn, ztratil sílu své letadlo ovládat, narazil na stromy v Zadní hoře pod Hrádkem a havaroval. Letadlo svou silou přeráželo lesní stromy v délce asi 100 m, v šíři 8 m a roztránilo se. Výbuchem uletěl motor a daleko od místa smrti rozletěly se úlomky letadla. Letec v něm na uhel uhořel. Lidé hned k letadlu spěchali. Nosili se úlomky domů. Trosek letadla bylo 2 velké hromady, z nichž mnoho později lidmi na památku rozebráno.¹¹⁰ Dále na událost vzpomíná pamětnice paní Sládková z Trhanova: „Když jsme doma uslyšeli motory letadel, šli jsme se s rodinou schovat do sklepa, protože hrozilo nebezpečí náletu. Za chvíli se ozvala palba a výbuchy. Zanedlouho nám nad domem prolétl jeden letoun, netrvalo dlouho a ozvala se ohlušující exploze. Odvážili jsme se tedy vyjít ze sklepa a podívat se, co se děje. Z nedalekého lesa stoupal černý dým a nad ním kroužily ostatní dva stroje, které pak odlétly směrem do Německa. Dospěli se šli tedy podívat, co se stalo. V troskách objevili pilotovo tělo, které se snažili vyprostit. Bohužel, letec byl již mrtvý a v pase rozpůlený. Byl tedy pochován v místě havárie, a pak byl přenesen na hřbitov v Klenčí a nakonec byl odvezen na americký hřbitov v Norimberku.“¹¹¹

Po celou válku se Domažlicku vyhýbaly masivní letecké nálety strategického rozsahu. Zato na druhé straně hranice v bavorském příhraničí bylo hůře. Městečko

¹⁰⁷ ROUČKA, Zdeněk. *A přinesli nám svobodu.*

¹⁰⁸ Lomikarova alej se nachází nedaleko Domažlic mezi obcí Trhanov a osadou Nové Hamry. Je zde stromořadí chráněných líp.

¹⁰⁹ ROUČKA, Zdeněk. *A přinesli nám svobodu.*

¹¹⁰ Kronika obce Újezd, s. 91.

¹¹¹ DRBAL, Jan, DRBAL Martin, DRBAL Zdeněk a KOHOUT Roman. *Vojenské střípky kraje pod Čerchovem.* Praha: Powerprint s. r. o., 2012, s. 23.

Furth im Wald – Brod nad Lesy, které je Domažlicku nejbližší, bylo zdemolováno nálety hloubkařů v průběhu dubna 1945.¹¹²

K jedné z posledních akcí došlo 8. května 1945. Mezi Dolní Kamenicí a Hlohovou nouzově přistály dva německé stíhací letouny. Snažily se uniknout americkému zajetí přízemním letem. Jeden z letounů přistál „na bříše“, druhý s vytaženým podvozkem.¹¹³

6.2 Transporty a pochody smrti na Domažlicku

Jaro 1945 znamenalo pro Domažlicko nejen časté letecké útoky amerických hloubkových letců, ale i mnoho transportů s válečnými zajatci a také tzv. pochody smrti, které začaly, když se úplně zhroutila železniční doprava v důsledku náletů amerických letců. Při těchto transportech viděli zdejší lidé zubožené vězně z koncentračních táborů v doprovodu SS.

6.2.1 Transporty smrti

Koncem války po sobě chtěli nacisté zahladit stopy, spalovali písemné dokumenty, likvidovali vražedná zařízení koncentračních táborů, evakovali celé tábory. Potřebovali se zbavit svědků, které představovali všichni vězni. Hnali z táborů mnoho vězňů do tzv. pochodů smrti bez oblečení i jídla. Hrozili jim, že je zastřelí, pokud nebudou moci pokračovat v chůzi. Dále se koncem války na českých železnicích začaly objevovat vlaky přeplněné vězni z koncentračních táborů. Do Domažlic jezdili vlaky ze směru od Plzně a dále pokračovaly do Německa. První transport smrti s politickými vězni se objevil v polovině dubna 1945 v Nýřanech a dále pokračoval do Domažlic. Druhý transport se skládal z 50 až 60 krytých a otevřených vagónů. Byli v něm hlavně Češi. Mnoho vězňů se nedostalo dále než do Nýřan, protože tam byli ubiti. Když vlak stál dlouhou dobu na jednom místě, snažili se lidé z okolí nosit vězňům jídlo, a to i přesto, že byli hlídáni strážemi. Jednoho dne v noci z jednoho transportu uteklo asi 100 vězňů, ale daleko se nedostali, protože se místo mezi české obyvatelstvo dostali do německého zajetí. *„Dne 13. dubna 1945 přijel do Stoda od Plzně nákladní vlak s politickými vězni, zdržel se zde do*

¹¹² FOUĐ, Karel. Letecká válka nad Domažlickem. In: BALCAR Bohuslav. *Hvězdy a pruhy nad Chodskem*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2010, s. 108-109.

¹¹³ Tamtéž, s. 107-108.

16. dubna 1945 a pak odjel směrem na Domažlice. Vlaková souprava měla 46 otevřených i krytých vagónů, vězňové byli Češi, Rusové, Poláci, Francouzi, Američané, Holanďané a Dánové, celkem 4000 osob. Během zastávky na nádraží ve Stodě bylo ubito nebo zemřelo vysílením 239 vězňů, v čemž je zahrnut počet asi 30 mrtvol přivezených v posledním vagónu již z Nýřan. Ostatní ubití byli národnosti české, ruské, polské, francouzské, USA a také Holanďané a Dánové byli ubíjeni stráží esesmanů za vzdání se pro vodu nebo za pokus o útěk. Také vysílení vězňi byli ubíjeni, jestliže již nemohli vykonávat uložené jim práce. Ubití vězňové byli před odjezdem transportu odvezeni místními rolníky z nádraží na židovský hřbitov ve Stodě, kde jim ostatní vězňové na rozkaz velitele transportu museli vykopat společný hrob, šachtu a tam je pohřbít.¹¹⁴

O transportu se píše v protokolu s přednostou železniční stanice Staňkov Josefem Klátilem, který průjezd transportu Staňkovem viděl. Tento transport dorazil do Staňkova 16. dubna 1945 a nějakou chvíli se zde i zdržel. V protokolu železniční stanice přednosta Josef Klátíl popisuje, jak to tehdy na nádraží probíhalo. Esesmani si pečlivě vězně hlídali. Vězňové prosili o jídlo, esesmani však byli neústupní a chodili s klacky kolem vlaku a nikomu nedovolili, aby jim mohl dát jídlo. Pod záminkou, že vězňům jídlo později rozdají sami, dovolili lidem přinesené věci ukládat do strážního vozu. Ty pak ale byly rozdávány Hitlerově mládeži, která též doprovázela transport. Přednosta pak lidi upozornil, aby do vozu už nic nedávali, že tím jen podporují Hitlerjugend. Od průvodčího vlaku se dozvěděl, že hned v prvním voze za lokomotivou jsou mrtví. Tento vůz sloužil jako márnice. Také byl svědkem otřesného chování esesmanů. Jednoho z nich viděl, jak bije holí ve voze vězně jen proto, že se podíval ven z otevřeného vozu.¹¹⁵

Dále transport pokračoval směrem na Domažlice, kde také chvíli stál na místním nádraží. Díky železničářům přispěchalo na pomoc vězňům plno rodin, řezníků a pekařů, aby jim poskytli alespoň nějaké potraviny. Mocí si vynutili přístup k transportu. Transport byl nakonec po chvíli poslán dál.¹¹⁶

Na tento transport zavzpomínala i paní Marie Kamicová, která během 2. světové války žila v Klenčí pod Čerchovem: „*Klenčím jel také vlak smrti. A tenkrát naše máma, tu potom zlobily drobet nervy, říkala: „Já na to nemám, se na to dívat.“*

¹¹⁴ FIŠER, Jiří. Transport smrti, který do Domažlic nedorazil. In: BALCAR Bohuslav. *Hvězdy a pruhy nad Chodskem*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2010, s. 116.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 118-119.

¹¹⁶ Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/4c, 2. světová válka, odbojem na Chodsku.

Normálně jak jsou otevřené dobytčáky, tak tam byli ti lidé namačkaní jeden na druhého a byli hladoví. Právě se sousedkou jsem tam šla, tenkrát jsme toho moc neměli, ale alespoň ten chleba jsme jim dali. Lidi jim tam okolo vařili polévku, stáli tam nějaké dva, tři dni, nebo já nevím jak přesně dlouho. A když jim tam chtěl někdo něco dávat, tak Němci stříleli. Já jsem byla malá, tak si to tolik nepamatuji. Ale nějaký se tam snad i zachránili.“¹¹⁷

6.2.2 Pochody smrti

Směrem k Domažlicím mířil pochod smrti z koncentračního tábora Flossenbürg. K městu měl dorazit 23. -24. dubna 1945. Jednalo se konkrétně o ženské vězeňkyně. Když se první část průvodu objevila na předměstí, roznesla se o tom zpráva po celém městě. V této první části byly statnější ženy. Většina z nich byla vezena na vozech za doprovodu mužské stráže. Daleko hůř na tom byla skupina, která dorazila po první. Domažlice byly svědkem krutého zacházení Němců s vězni. Lidé viděli na kost vyhladovělé vězeňkyně, jak jsou surově mláceny německým doprovodem. Měly ruce i obličej posety krvácejícími ranami. Skoro všechny ženy držely v ruce jetele, trávu nebo pampelišky, vše, co mohly natrhat cestou, jim sloužilo jako jejich strava. Lidé z Domažlic a okolí okamžitě přispěchali na pomoc. Ale hned když se vězeňkyně vhrly na první krajíc chleba, který jim byl podán, zakročil německý doprovod takovým způsobem, který způsobil pobouření veškerého přihlížejícího obyvatelstva. První vězeňkyně byly odváděny do úkrytů soukromých domů. Následně přišla další část zbědovaných vězňů z flossenbürgského pochodu smrti. Vše se opakovalo znovu, jen s tím rozdílem, že na pomoc už přišli i zdejší obchodníci a jídla pro vězně bylo už mnohem více. Druhý den neměl nikdo ani jeden ústřížek na potravinových lístcích i krámy oplývaly prázdnotou. Více než čtyři sta vězňů zůstalo poschováváno po domažlických domech.¹¹⁸

V kronice obce Újezd se píše, jak vřelý byl náš lid k běžencům: „K večeru 25. dubna náhle přicházely do vsi skupiny zubožených lidí z Německa – zajatci všech národů, které vždy fronta tlačí před sebou. Pohled přesmutný. Šli Poláci, Rusové, Ukrajinci, Slováci, ba i černoši, Malajci a Indové. V cárech, místo obuvi mnozí měli na nohou hadry a každý na zádech barvou potupně od Němců vyznačenou značku

¹¹⁷ Podle ústního sdělení Marie Kamicové (Hostouň, Chodské náměstí 74) dne 17. září 2014.

¹¹⁸ VRBA, Jan. *Chodský bílý týden*. Domažlice: Vydavatelství Nataša Balcarová-Resonance, 2001, s. 32-39.

svého státu. Mnozí (hlavně černoši) nesli si oheň na holích v starých plecháčích. Bez rozdílu všechen místní lid přijal tyto vyhladovělé ubožáky, kteří hned prosili o jídlo a nebylo případu od největšího sedláka až po rodinu chudého dělníka, aby nenasytil. Rozkrájeno chlebě k nesečení. Nikdo nebyl bez srdce. Vařily se brambory, dalo se všechno mléko, vejce – vše, co ruka našeho lidu v dobrotě a v šlechetnosti po ruce k podání měla. Lidé je vzali i pod střechy – jako své bratry. Když byla obec naplněna, starosta obce – po krátkém pohoštění dalších proudů – řídil odchod do nejbližších obcí, aby se dostali tito ubožáci pod střechy také. Němečtí uprchlíci odsuzovali štědrost lidu k těmto běžencům. I hrubě se na ně osočovali – náš lid už počítal jen hodiny a láskou k ubohým se sklonil ještě více.¹¹⁹

Z jednoho pochodu smrti byla zachráněna postřekovskými občany židovská dívka Eva Erbenová, která později na základě svých vzpomínek napsala knihu s názvem „Vyprávěj, mámo, jak to bylo.“ Válku Eva prožila v ghettu v Terezíně a v koncentračním táboře Osvětim. Po šesti týdnech utrpení v Osvětimi se dostala Eva i s její maminkou do transportu, který je měl údajně odvést do jiného pracovního tábora. Jenže následně byly vyhnány z transportu a poslány na pochod smrti. Každý den ušly třicet až čtyřicet kilometrů. Evina maminka během pochodu zemřela. Sama Eva měla ale veliké štěstí. Když jednu noc přespávali ve stodole, zahrabala se do kupky sena. Ráno, když se probudila, byli všichni ostatní pryč. Eva netušila, kde je ani jaký je den. Vydala se na cestu neznámo kam, kde se ještě několikrát střetla s německými vojáky, před kterými vždy musela utíkat. Mladičkou Evu našli jednoho dne milí postřekovští občané. Eva své nalezení popisuje takto: „*Probudily mě hlasy a cítila jsem ruce, které mě vyprošťovaly z mých špinavých a zavšivených hadrů. Jakoby z dálky jsem cítila, jak mě někdo omývá. Když jsme se probudila, měla jsem pocit, že sním. Ležela jsem v čisté ustlané posteli a nade mnou se skláněli muž a žena. Muž držel ruku na mém čele a česky šeptal: „Už ses probudila.“*¹²⁰

Koncem dubna 1945 procházel domažlickým okresem průvod ženských vězeňkyň z koncentračního tábora Osvětim. Konkrétně prošel obcemi Bělá nad Radbuzou, Poběžovice, Hostouň, Draženov, Mrákov a Domažlice. Na začátku pochodu bylo vězeňkyň dva tisíce, mnoho jich však po cestě bylo ubito nebo umrzlo. Tento pochod smrti došel až do Nýrska, kde zbytek žen fašisté postříleli.

¹¹⁹ Kronika obce Újezd, s. 89.

¹²⁰ ERBENOVÁ, Eva. *Vyprávěj, mámo, jak to bylo*. Praha: Sefer, s. r. o., 1994, s. 38.

Z tohoto pochodu smrti se čtyřiceti osmi ženám povedlo uniknout právě v Domažlicích, kde se o ně postarali místní obyvatelé.¹²¹

6.3 Osvobození obcí v domažlickém pohraničí očima místních kronikářů

Osvobození bylo obyvateli velmi intenzivně vnímáno, o čemž svědčí četné záznamy v místních kronikách. Kronikáři se snažili zachytit nejen postup osvobozenecých vojsk, ale zejména pocity místních obyvatel. Díky záznamům z kronik je tento významný historický mezník autenticky zdokumentován.

6.3.1 Osvobození obce Klenčí pod Čerchovem

„Konečně přišel toužebně očekávaný den 1. května, v deset hodin dopoledne přitáhla k nám americká armáda a městečko naše po šesti letech osvobodila. Přinesla nám nový život bez strachu a obav před gestapem, bez obav před Terezínem, Flossenbürgem, Buchenwaldem, Dachau aj. Přinesla nám život, v němž volně a svobodně budeme opět dýchat a pracovat pro svůj milý stát a národ. Vděčně jsme děkovali všem, kteří se přičinili o naše osvobození.“¹²²

6.3.2 Osvobození obce Postřekov

„Ke konci války se v Postřekově začínají objevovat uprchlíci. Ve škole byl zřízen vojenský lazaret, protože údery sovětských vojsk jsou nesnesitelné. Z říše utíkají zajatci, dělníci a všechno se vrací domů. Tyto Postřekov vítá a pomáhá jim, jak může. Koncem dubna se k nám blíží fronta ze západu. Je slyšet dunění děl nad hlavami, často hučí hloubková letadla. Po silnicích leží spousty vraků automobilů. Obec ožívuje a připravuje se na přivítání osvobozenecých armád. Při postupu do Klenčí, Dilů i Postřekova byly tyto obce ostřelovány a Klenčí dokonce 26. dubna těžce bombardováno a z části vyhořelo. Zde Postřekovští ze všech sil Klenčí pomohli k odstranění škod způsobených náletem. A už i na Postřekov dopadají střely lehkých děl, které způsobují škody na staveních v obci. Tyto škody však nemohou kazit radost z blížícího osvobození. Blíží se americké jednotky, blíží se dlouho očekávaná svoboda, blíží se konec útisku a strachu. Dne 1. května 1945 v půl 8 večer prošla první americká hlídka z Dilů přes Postřekov do Klenčí. Příštího dne v 11 hodin

¹²¹ Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/4d, odboj a revoluce na Domažlicku 1938 – 1945.

¹²² Kronika obce Klenčí pod Čerchovem, s. 158.

dopoledne vítána všemi občany z Postřekova druhá hlídka s velitelem posádky. U této příležitosti byla veliteli předána chodská čekana, vyšíváný šáteček a chodský malovaný talíř. Rovněž mu podán dle slovanského zvyku chléb a sůl.¹²³

6.3.3 Osvobození obce Babylon

„Dne 30. dubna po 4 hodině odpolední nastala prudká dělostřelba, nad Českou Kubicí se zvedla oblaka kouře od požáru. A již se objevili nad hotelem Belveder hloubkoví letci, dalo se tušit, že nastává rozhodující bitva o naše Chodsko. Dělostřelba sílila, Němci ustupovali. Bylo nařizováno nevycházet z domu. Hrůzu noci lidé probděli a zažili ve sklepích. Výbuchy granátů se otrásala celá vesnice. Bylo slyšet, jak po celou noc po všech cestách ujížděla těžká děla, tanky i auta ustupujících Němců. Teprve v ranních hodinách dělostřelba ustala. Lidé vyšli ze svých úkrytů a vyhlíželi nejdřív okny ven. Vesnice se zdála úplně prázdná. Náhle však kolem 8. hodiny objevili se na návsi první američtí vojáci. Byly to oddíly III. americké armády generála Pattona Harmona, které osvobodily dne 1. května 1945 nejen Babylon, ale i ostatní chodské osady s ním zabrané. Obyvatelé naši radostně uvítali své osvoboditele. Brzo byla celá vesnice ozdobena poschovávanými československými vlajkami. V tento slavný pro nás den skončila německá okupace, která začala 24. 11. 1938. Trvala tedy plných 6 let, 5 měsíců a 6 dní. Stali jsme se opět svobodnými československými občany.¹²⁴

6.3.4 Osvobození obce Draženov

„Rok 1945, je slavný rok, protože Německo dohrálo svou úlohu a národům byla vrácena svoboda. Než Němci náš kraj opustili, snažili se ještě u nás vytěžit, co se dalo. Zvláště trpěly lesy. Železo na opravu vozu nebo krmivo pro koně mohl získat jen ten zemědělec, který svážel dříví. V našich zemích byly kopány opevňovací zákopy, přísně zatemňováno a protiletectvé ochraně byly ukládány stále větší úkoly. Hloubkoví letci jsou stále častějšími hosty v našem kraji. Vyučování ve školách bylo zastaveno a třídy byly připraveny pro německé uprchlíky, kterých neustále přibývá, také v draženovské škole byli ubytováni uprchlíci. Často je slyšet bombardování německých měst. Od západu se blíží Američané, od východu Rusové. V Čechách se mají dvě fronty sejít. Dne 1. května 1945 dozvěděli se v Draženově, že Klenčí jest v

¹²³ Kronika obce Postřekov, s. 171-172.

¹²⁴ Kronika obce Babylon, s. 71-72.

rukou Američanů. Dokud bylo v Draženově německé vojsko, bylo nebezpečí, že bude ves ostřelována. Přišel den 5. května 1945, asi v 12:30 v poledne vpochoďovala do Draženova americká pěchota. Zastihla tu ojedinělé německé vojáky na kolech. Za dvě hodiny na to přijeli od Klenčí americké tanky. Američané byli od českého obyvatelstva nadšeně vítáni. Chodsko si po sedmi letech oddychlo, bylo osvobozeno. Zavlály československé prapory. Češi ani v době největšího pronásledování nepřestali věřit, že křivda spáchaná na Československu, bude napravena. Ačkoliv poslouchání cizího rozhlasu bylo trestáno smrtí, poslouchali i v Draženově dychtivě londýnský a moskevský rozhlas a rozšiřovali zprávy, které slyšeli.“¹²⁵

6.4 Vzpomínky pamětníků na konec války

Rozhovory citované v této kapitole jsou vzhledem k zachování co největší míry autenticity ponechány v původní podobě. Z důvodu lepšího porozumění textu byly provedeny pouze drobné stylistické a syntaktické úpravy.

6.4.1 Vzpomínky paní Marie Ledvinové

Paní Marie Ledvinová bydlela během druhé světové války v Klenčí pod Čerchovem a bylo jí 14 let, na konec války vzpomíná následovně: *„Byly přestřelky. Šli jsme se schovat do sklepa. Když střelba skončila, sebrali jsme se a šli jsme se podívat na Sádek. Jako děti jsme se chodili dívat na Sádek, vylezli jsme na skálu a koukali jsme, kde jsou Američané a byli už blízko, bylo tam vidět, jak se střílí. Pouštěli také nějaké plakáty, ale my jsme to nikdy nemohli nějak sebrat. Bydleli jsme u lesa, měli jsme tam udělanou zídku, mezi stodolou a mezi barákem, a jestli si mysleli, že tam něco je nebo co, tak nejprve stříleli tam. Vždycky se trefili jednou na zahradu, jednou do komína. A my jsme se šli tenkrát podívat, kde Američani jsou. Vlezli jsme si nahoru na skálu a koukali jsme. A ono už se střílelo. Bylo vidět dolů za Nemanice, kde už se střílelo. Dostali jsme strach, že už můžou být v lese, proto jsme utíkali domů. Přišli jsme domů a máma se ptala, co se nám stalo, že jsme nějakí zničení. Řekla jsem: „Už jsou tu blízko, už je to vidět, střílí tady za Nemanicemi.“ Když přišli Američani, tak jsme byli zrovna doma v kuchyni. Zabouchali, máma šla otevřít a oni stáli s puškami proti nám. Máma na ně mluvila německy. Oni nás přišli osvobodit, ale to ona v tu chvíli nevěděla. Pak se zeptala, jestli někdo z nich umí*

¹²⁵ Kronika obce Draženov, s. 173-176.

německy, říkala to česky, potom to tam jeden tlumočil, že tady už jsou Čechy, tady už nejsou Němci, že nás Němci tady zabrali. Řekli nám, abychom šli zatím do sklepa a také, že pěší vojáci budou chodit přes les a po silnici, že budou jezdit tanky. Pak nás vystěhovali ven. Dali si k nám kulometry a říkali, že musíme pryč. Mámě vysvětlili, za kolik intervalů se střílí, aby věděla, kdy může jít domů nakrmit dobytek. Když se odstřelovalo, bydleli jsme u jedné paní ve sklepě. Také u nás byly hloubkové lety. To taky bylo něco! Nám tedy nic neudělali, ale kostel byl tenkrát rozstřílený a začaly hořet dvě stodoly. Tenkrát se chodilo kropit, tak tam lidé nosili ze studánky vodu. Naši kluci tam byli také pomáhat. Lidé si museli pomáhat. Zažili jsme si toho dost, ještě že nás nezabili, že jsme to přežili. Hlavně ten strach jaký byl!“¹²⁶

6.4.2 Vzpomínky paní Marie Kamicové

Paní Marie Kamicová prožila druhou světovou válku také v Klenčí pod Čerchovem a na konci války jí bylo 8 let. Své vzpomínky na osvobození jejich obce americkou armádou popsala takto: *„Prvního května, to už nás vlastně osvobodili, tam tenkrát zabila střepina nějakého mladého muže. Šel po silnici a rozprsknul se tam nějaký granát a zabila ho střepina, bylo mu 25 let. K máminu strejdovi spadla také bomba. Šli jsme se k němu podívat, strejda byl mrtvý. Dívali jsme se do stáje, kde byly krávy a ty byly očouzené a ohořelé a všechny hlavy měly ke dveřím, protože se chtěly zachránit, ale nemohly, byly přivázané. Když nás osvobodili Američani, začaly se zase znovu pořádat muziky. Za války to nesmělo být, musela být zatemněná okna, nesmělo být vidět ven. Chodil četník, a když by někomu svítilo okno, tak by bylo zle.“* Na otázku, zda slavili s Američany osvobození, uvedla následující: *„My jsme byli malí. Ale ty starší holky svázeli do Klenčí do toho sálu a dělali tam zábavy. Nějaké se dokonce dostaly pak i do Ameriky. Nám házeli pomeranče, žvýkačky, my nevěděli, co to je. Za války jsme nic takového neměli. To jsme si pražili cukr, do toho jsme dali mléko, a to byl jakoby karamel.“¹²⁷*

6.4.3 Vzpomínky paní Marie Tauchmanové

Paní Marie Tauchmanová za druhé světové války bydlela ve vesničce Chodov, a když válka začala, bylo jí 5 let. Její vzpomínky jsou následující: *„Střílelo se spíše s děly. Já si pamatuji, bylo to asi 1. máje, padla jedna rána přímo do školy, která stála*

¹²⁶ Podle ústního sdělení Marie Ledvinové (Hostouň, P. Bezruč 8) dne 14. srpna 2014.

¹²⁷ Podle ústního sdělení Marie Kamicové (Hostouň, Chodské náměstí 74) dne 17. září 2014.

uprostřed Chodova. A to se nám doma vysypala všechna okna, protože to od nás nebylo daleko. Naproti bydlela mámina sestřenice. Ve škole se udělaly velké kryty kvůli té válce a ti, co bydleli vedle, tak tam mohli utéct, když měli třeba špatné sklepy. Jednoho malého chlapce zabila střepina, když ho zrovna jeho táta nesl v náručí. Před koncem války, když jsem byla ve škole, sestra byla s mámou doma a náš táta asi někde na poli. Přišli k nám 4 Němci, kteří už byli ale převlečení, vojenské uniformy měli někde vyhozené nebo schované a chtěli, aby jim máma dala jíst. A máma říká: „Já vám můžu dát jedině chleba, máslo, mléko, jinak také nemáme nic.“ Nemohli jsme pořádně jet někam nakupovat. Oni chtěli maso, říkala, že by tedy jedině musela zabít nějakou slepici. Řekli jí, ať jí jde zabít. Dali si pistole na stůl a chtěli uvařit masovou polévku. Tak máma šla zabít slepici, vykuchala ji a oškubala a dala jí vařit. Když jim to udělala, tak se potom zvedli a šli pryč. Nemůžu říct, že by jí nějak ohrožovali, akorát chtěli jíst. 1. května 1945 to bylo, když přišli Američani. Postavili si tank mezi baráky a nám nařídili, že se musíme vystěhovat, že jestli Němci na ně vystřelí, tak oni to budou muset opakovat, a naše baráky se sesypou a že, kdybychom vlezli do sklepa, tak bychom se tam mohli udusit. Táta měl kamaráda, který byl truhlářem, měl dílnu a veliké klády kolem dílny. Tak se k němu šel zeptat, jestli tam můžeme přijít, že si vezmeme něco na sebe a něco k jídlu, že máme odejít z baráku. I sousedé tam šli. Byli jsme tam asi 2 dvě noci, ale zaplat' pán bůh, nic se nerozbilo.“¹²⁸

¹²⁸ Podle ústního sdělení Marie Tauchmanové (Hostouň, Chodské náměstí 27) dne 16. září 2014.

7. Hřebčín v Hostouni

Historie založení hostouňského¹²⁹ hřebčína se třemi dvory v Hašově¹³⁰, Tasnovicích¹³¹ a ve Svržně¹³² zasahuje až do dob první světové války, během níž musely být hřebčiny v Savatce (Galicie) a Radautzi (Bukowina) kvůli postupu protivníka vyklizeny.

Dvory si najal hrabě Karl von Trauttmansdorff-Weinsberg (1845-1921) pod správou rakousko-uherského ministerstva zemědělství v roce 1915. Po roce 1916 byly tehdejší vládou všechny vojenské remontní úřady zrušeny. Hostouň se stala remontním ústředím, kde vznikl hřebčín. Chovala se zde tři plemena: arabský polokrevník, anglický polokrevník a hannoverský plnokrevník. V této době bylo na svrženském dvoře 200 klisen a tři hřebci. Po konci první světové války byli koně převezeni do Klatov, ale později se opět vrátili do Hostouně. Po vzniku republiky v roce 1918 sloužil hostouňský hřebčín k vojenským účelům a byl pod správou československé armády. Koně se zde odchovávali především pro finanční stráž. V tomto roce došlo také k přeměně většiny zemědělské půdy na pastviny, takže z plochy o 460 ha zbylo k obdělávání pouhých 100 ha. Počet koní se rapidně zvyšoval a blížil se k 500. Nakupovali se plnokrevníci ale i polokrevníci. Mezi koňmi narozenými a vychovanými v Hostouni se našli i takoví, kteří sloužili k účelům přehlídek a výstav. Olympiády konané v Berlíně v roce 1936 se zúčastnili jezdci se třemi koňmi s hostouňským cejchem, kteří ve světové třídě koní z 35 zemí předvedli výborný výkon. V roce 1927 se stal partnerským hřebčínem Hostouně hřebčín Horní Motěšice u Trenčína, kam byl celý hřebčín na konci léta 1938 přeložen.¹³³

7.1 Hřebčín během druhé světové války

Správu koní opět převzal hostouňský hřebčín po obsazení českého území německými vojsky v říjnu 1938. *„Koně byli nakupováni ve východním Prusku, Hannoveru, Holštýnsku, Odlenburku nebo východním Frýsku. Byli chováni rok dva*

¹²⁹ Hostouň je městečko nacházející se cca 20 kilometrů od Domažlic. Tato obec patřila do oblasti Sudet.

¹³⁰ Hašov je obec vzdálená 8 kilometrů od Hostouně.

¹³¹ Tasnovice je obec vzdálená cca 2 kilometry od Hašova.

¹³² Svržno je obec, která leží 3 kilometry od obce Hostouň.

¹³³ HEIMATSTADT HOSTAU. „Heimatstadt Hostau – Lipizzaner“. *Hostau* [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: http://www.hostau.org/html_de/lipizzaner.html.

a pak přidělení jako remonty kavalériím. ¹³⁴ V roce 1942 došlo k evakuaci koní čtyř hřebčínů z Makedonie, Chorvatska, Itálie a Rakouska a jejich následnému převezení do Hostouně. Počet koní se neustále zvyšoval, neboť v roce 1942 nakoupily dvě hraběnky další lipicánské klisny. V této době bylo v hřebčíně 365 lipicánů. V Hostouni byl sjednocen skoro celý chovný vzorek lipicánů, až na některé výjimky jako byli např. lipicáni z Maďarska, Slovenska a Sedmihradska. *„V posledních měsících války v roce 1945 bylo do Hostouně a jejich dvorů dopraveno na dvě stě chovných koní z Donu a Kavkazu.* ¹³⁵

Během druhé světové války nebyl chov koní v Hostouni orientován jen na jejich vojenské využití, nýbrž se také cvičili pro španělskou dvorní jezdeckou školu ve Vídni. Když se v posledních měsících války začala situace přiostrřovat a střílelo se už i v blízkosti Hostouně, muselo začít vedení hřebčína jednat. Pod vedením podplukovníka Huberta Rudofského se rozhodlo spojit s americkou armádou a ochránit tak hřebčín před zkázou. Podíl na záchraně koní mají i veterináři hřebčína Dr. Rudolf Lessing a Dr. Wolfgang Kroll. Operace, která proběhla na záchranu koní, nesla název „Cowboy“ ¹³⁶.

7.2 Operace „Cowboy“

Na konci 2. světové války došlo k mimořádné akci na záchranu koní chovaných v Hostouni a na dvoře ve Svržně. Na konci dubna 1945 se pohybovala 2. jízdní průzkumná skupina pod velením plukovníka Charlese Reeda v hornofalckém pohraničí. Plukovník byl velkým milovníkem koní. Existují sporné informace o tom, jak se o ohrožení vzácných koní v hostouňském hřebčíně Reed dozvěděl. Podle jedné verze měl zprávu obdržet od záhadného majora W. H. (velitele malé jednotky obsluhující meteorologickou stanicí německého letectva) ve spolupráci s veterináři hřebčína dr. Lessingem a dr. Krollem. Major nabídl pomoc veliteli hřebčína plukovníku Rudofskému. Rudofský měl sám strach, aby nedošlo k ohrožení tak vzácných koní, jako byli lipicáni ze slavné Španělské jezdecké školy ve Vídni a jejich následné zkáze. Právě nejvzácnější část lipicánů z této školy byla v roce 1943 deportována do Hostouně. V tomto hřebčíně se nenacházeli jen lipicáni ale i jiná

¹³⁴ HEIMATSTADT HOSTAU. „Heimatstadt Hostau – Lipizzaner“. *Hostau* [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: http://www.hostau.org/html_de/lipizzaner.html.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

ušlechtilá plemena. Po celou dobu války se o ně staral německý vojenský personál ale také váleční zajatci.¹³⁷

To, jak se poprvé dozvěděl velitel 3. americké armády George Patton o hostouňském hřebčině, má také více podání. Tento velitel byl stejně velkým milovníkem koní jako Charles Reed. Dokonce se v roce 1912 účastnil olympijských her konaných ve Stockholmu a právě jízda na koni byla jeho nejoblíbenější disciplínou. Údajně se o něm mohl doslechnout na zámečku St. Martin v horním Rakousku, kam byla dopravena na konci války druhá část lipicánů. Když sem dorazily americké jednotky, bylo pro ně připraveno vystoupení, kde si Patton těchto úžasných koní všiml. Plukovník Alois Podhajsky¹³⁸ ho tehdy měl žádat o pomoc s návratem koní do jejich původních domovů. Podle dalšího podání to byl právě plukovník Reed, který Pattonovi dal o koních vědět. Reed potřeboval k zahájení akce svolení od nadřízeného velitele. Když se Patton o záchraně lipicánů dozvěděl, jeho slova zněla takto: „Na nic nečekejte. Zachraňte je! Vaše skupina právě dostala nový úkol!“¹³⁹ Tak se Reed mohl pustit do akce, při které bylo hlavním úkolem připravit obsazení Hostouně a odvést koně do bezpečí. Velká zásluha při této akci patří také dvěma hlavním veterinářům dr. Lessingovi a dr. Krollovi. Zajistili příjezd kapitána rozvědky Thomase Stewarta (syn senátora Stewarta ze státu Tennessee) do Hostouně, aby mohl být obeznámen se situací. Tato akce se však neobešla bez komplikací. K obraně Hostouně se chystal vojenský oddíl složený z příslušníků Volkssturm¹⁴⁰, Hitlerjugend¹⁴¹ a Wehrmachtu. Jejich velitelem byl generál Friedrich Schultz. Nakonec však kapitán Stewart přesvědčil generála, aby od odporu upustil a souhlasil s obsazením Hostouně Američany. Následně byl vypracován plán na obsazení Hostouně. „28. dubna 1945 v ranních hodinách začal z úseku 2. jízdní průzkumné skupiny krátký palebný přepad, pod jehož krytím pronikla bojová

¹³⁷ BALCAR, Bohuslav. Operace „Cowboy“. In: BALCAR Bohuslav. *Hvězdy a pruhy nad Chodskem*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2010, s. 72-74.

¹³⁸ Plukovník Alois Podhajsky – narodil se v domažlickém okrese, konkrétně v Horšovském Týně. Byl to syn jezdeckého důstojníka v císařské rakouskouherské armádě, v níž sám figuroval jako jeden z nejmladších jezdeckých poručíků. Velmi miloval koně. Pak se také stal československým důstojníkem, poté opět rakouským a posléze důstojníkem Wehrmachtu.

¹³⁹ Hostau 1945. Die Rettung der Lipizzaner – Wagnis oder Wunder?. *60-Tage Magazin*. Jahrgang II., 1982/2-4.

¹⁴⁰ Volksstrum – německá lidová domobrana, vznikla nařízením Adolfa Hitlera. Jejimi členy byli civilní obyvatelé, muži ve věku od 16 do 60 let.

¹⁴¹ Hitlerjugend = Hitlerova mládež – mládežnická organizace NSDAP. Byla určena chlapcům od 10 do 18 let.

skupina německými liniemi na české území. Do Hostouně dorazila terénem ze směru od Újezdu sv. Kříže přes Černý vrch první vozidla bojového odřadu 2. jízdní průzkumné skupiny.¹⁴² Posádka v Hostouni složila disciplinovaně zbraně, ale přesto koně stále nešlo přesunout. Koní bylo mnoho a válka trvala. Neustále se zde vyskytovala možnost ohrožení koní, proto zůstala v Hostouni část americké bojové skupiny. Další část bojové jednotky 2. jízdní průzkumné skupiny narazila ke konci války mezi Hostouní a Svržnem na odpor ze strany německé, konkrétně příslušníků SS. Dále jednotky bojovaly nedaleko Bělé nad Radbuzou¹⁴³, ve vsi Růžová. Tato obec dnes již neexistuje. Američané zvítězili, ale boje se neobešly bez ztrát. Padli zde dva vojáci americké armády, kterými byli vojín Raymond F. Manz a seržant Owen Sutton. A konečně 15. května 1945 vyrazila v ranních hodinách z hřebčína na cestu směrem do Bavorska dlouhá kolona.¹⁴⁴ Březí klisny a klisny s hříbaty byly naloženy po skupinkách 30 až 80 kusů koní na nákladní auta a musely tak překonat vzdálenost cca 40 km. Transport odjel s malinkým zpožděním, protože byl problém s nakládáním koní, neboť k bezproblémovému nástupu do auta bylo nutné postavit rampy.¹⁴⁵ Transport koní doprovázely džípy plně obsazené ozbrojenými příslušníky americké armády. V koloně šli i němečtí běženci z území již obsazených Rudou armádou. Jiná možnost nebyla. Organizace celého přesunu Američany byla perfektní. Postarali se o to, aby byl transportu umožněn hladký průchod tím, že na každém vjezdu do obce stál pancéřový vůz a řídil dopravu. Na problém kolona narazila až na československo-německé hranici. Zde příslušníci české revoluční gardy dávali koloně najevo, že jsou rozhodnuti je nepustit dál. Teprve, když zezadu dorazil na pomoc obrněný „greyhound“, který mířil svým velkorážním kulometem na budovu dřevěné celnice, usoudili gardisté, že nemají šanci a nechali kolonu pokračovat dál. Až na tři koně, kteří utekli, dorazilo celé stádo do městečka Furth im Wald. Oba veterinární důstojníci dr. Lessing i dr. Kroll zůstali s kolonou. Plukovník Rudofsky se i nadále zdržoval v Hostouni, i když mu plukovník Reed dal nabídku, aby také odešel. Odejít určitě měl, protože se mu zde určitou dobu po válce nežilo dobře. Jeho němečtí krajané ho považovali za zrádce, byl pronásledován

¹⁴² BALCAR, Bohuslav. Operace „Cowboy“. In: BALCAR Bohuslav. *Hvězdy a pruhy nad Chodskem*, s. 77.

¹⁴³ Bělá nad Radbuzou je město nacházející se 8 kilometrů od obce Hostouň.

¹⁴⁴ BALCAR, Bohuslav. *Hvězdy a pruhy nad Chodskem*, s. 74-80.

¹⁴⁵ O NÁS. „Historie“. *Konesvrzno* [online]. [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <http://www.konesvrzno.cz/onas.htm>.

československými úřady. Nakonec se stejně vydal na Západ, kde ho vřele přijali. Měl možnost se opět podívat na lipicány v obnovené Španělské škole ve Vídni. Oba štábní veterináři byli převeleni do služeb Američanů.¹⁴⁶

Hřebčín v Hostouni sloužil po válce k jinému účelu. Stal se z něj statek se zemědělským zaměřením. Koně se nadále chovali jen ve stájích ve Svržně. Koncem května 1945 dostal část zachráněných koní bývalý vedoucí dvorní jezdecké školy ve Vídni plukovník Podhajsky. Další koně se dostali do města Piber a do Mansbachu v Hesensku. V roce 1947 tyto koně čekal úplně jiný osud ve Spojených státech amerických, kam byli převezeni a následně prodáni soukromým osobám.¹⁴⁷

¹⁴⁶ O NÁS. „Historie“. *Konesvrzno* [online]. [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <http://www.konesvrzno.cz/onas.htm>.

¹⁴⁷ Tamtéž.

ZÁVĚR

Bakalářská práce pojednává o jednom ze zásadních mezníků naší historie, kterým je druhá světová válka. Je zaměřena na konkrétní specifickou oblast, a to domažlické pohraničí. Významnou součástí tohoto území je oblast Chodska, které se v tehdejším Československu stalo po Sudetech jako druhé obětí nacistického Německa a dne 24. listopadu 1938 zde bylo zabráno devět ryze chodských vesnic. Po vytvoření Protektorátu Čechy a Morava bylo chodským obyvatelům ještě hůře, jelikož centrum Chodska, Domažlice, spadaly právě do protektorátní oblasti a lidem ze zabraných vesnic se tak stal přístup do města složitějším, neboť vstup byl možný pouze na propustku. Jednou z reakcí na zábor Chodska byla např. manifestace při příležitosti tradiční Vavřínecké pouti konané 13. srpna 1939, které se zúčastnilo více jak 100 000 účastníků. Touto manifestací lidé vyjádřili nesouhlas s německou nadvládou.

Významnou úlohu plnili místní odbojáři. Nejdůležitější odbojovou organizací na Domažlicku byla NIVA, jejíž součástí se stala podzemní organizace NIVA R – 3 a partyzánská skupina GAMA. Vznikl také Strážní pluk chodský, který hlídal hlavně pohraniční oblasti v okolí domažlického pohraničí. Členem odbojové organizace NIVA byl student Jan Smudek, který postřelil německého příslušníka gestapa. Za jeho chybu pak muselo pykat 150 domažlických obyvatel. Právě ti poznali hrůzy koncentračního tábora Flossenbürg nacházejícího se v bavorské části Českého lesa s pobočkou v Holýšově. Součástí kapitoly, kterou jsem věnovala právě koncentračnímu táboru Flossenbürg, jsou i cenné vzpomínky politického vězně Zdeňka Holečka. Do odboje se dále aktivně zapojila i Hasičská jednota v Domažlicích. Lidé využili toho, že hasičská sdružení jako jediná z českých spolků nebyla rozpuštěna a našli si tak cestu, jak udržet spojení s Prahou. Ani železničáři z domažlického nádraží nezůstali pasivní a při převozu československé armádní výstroje a výzbroje do Německa uskutečňovali sabotážní a záškodnické akce.

I přes přísný zákaz konání kulturních akcí se v domažlickém pohraničí dokázali lidé bavit. Konaly se např. různé koncerty, výstavy nebo oslavy výročí. Zdejší lid se odmítal podrobit německé diktatuře, a stejně tak jako v dobách minulých dával v mezích svých možností najevo svůj názor, vlastenectví a odhodlání bránit svou domovinu. K vyjádření svého postoje, lidé umně využili i tradičních chodských

krojů, kdy dne 21. listopadu 1938 před radnici v obci Klenčí pod Čerchovem, kde měl z balkonu klenčské radnice řeč k zástupcům chodských vesnic a k chodskému lidu podplukovník Sucharda, přišly ženy a děvčata oblečeny do modrých krojů, které se na Chodsku nosily jen v den smutku nebo pohřbu.

O osvobození domažlického pohraničí se postarala 3. americká armáda v čele s generálem Georgem Pattonem. Už koncem dubna dosáhly americké jednotky hraniční části domažlického okresu a 26. dubna 1945 osvobodily první vesnici Lučinu. Postupně osvobozovaly další pohraniční vesnice. 5. května 1945 se osvobození dočkaly i Domažlice. V domažlickém pohraničí, stejně tak jako v jiných částech naší země, probíhaly letecké a lesní boje. Svůj život zde v proslulé Lomikarově aleji u Trhanova položil např. nadporučík Virgil Paul Kirkham, jeden z příslušníků americké letky. Často byla bombardovaná železniční doprava, vojenské transporty a letiště. Konec druhé světové války sebou přinesl tragický osud pro tisíce nevinných lidí, kteří museli absolvovat transporty a pochody smrti. Osud těchto lidí nebyl zdejším obyvatelům lhostejný a všemožným způsobem se snažili pomáhat. Pomáhali nejen domažličtí, ale i lidé z okolních vesnic. Jen z pochodů smrti z koncentračního tábora Flossenbürg se místním obyvatelům podařilo zachránit více než čtyři sta vězňů.

Nedílnou součástí mé bakalářské práce se staly i dochované vzpomínky kronikářů – pamětníků. Tito ve svých kronikách zachytili zvláště konec války a osvobozování jednotlivých obcí.

Pamětníků, kteří zažili hrůzy druhé světové války, ubývá. Mně se po prvotních potížích, kdy jsem kontaktovala několik osob, podařilo uskutečnit rozhovor se třemi z nich. Byly to pro mne velmi cenné a příjemné chvíle, kdy jsem měla jedinečnou možnost zjistit, jak na danou dobu pohlížejí ti, kterých se přímo dotýkala. Z rozhovorů je patrné, že všem zůstaly velmi živé vzpomínky zvláště na dobu osvobození. V životě lidí jsou okamžiky, jejichž intenzitu nezmírní ani čas, a pro pamětníky mezi takovéto okamžiky bezesporu patří právě druhá světová válka.

Poslední kapitola mé bakalářské práce je věnována významné akci v obci Hostouň a na dvoře ve Srvozňě, kde byli zachráněni z místního hřebčína vzácní lipicáni ze slavné Španělské jezdecké školy ve Vídni. Na záchraně koní se podílel plukovník Charles Reed a velkou zásluhu na úspěchu akce mají také dva hlavní

veterináři dr. Lessing a dr. Kroll. Na této akci je vidět, že byly chvíle, kdy šly stranou rozdíly, poslání, národnost a všichni zúčastnění měli jeden jediný cíl – zachránit vzácná zvířata.

Tato práce přináší ucelené informace o událostech v domažlickém pohraničí v letech 1938 až 1945. Její přínos spočívá v tom, že komplexně a systematicky popisuje dění na Domažlicku ve válečných letech, a zejména v pohledech pamětníků. Práce je zpracována tak, aby byla co nejvíce objektivní a přehledná. Jeden z hlavních přínosů práce spatřuji v jejím pojetí, které může doplnit chybějící česky psanou literaturu v této oblasti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ:

Literatura:

AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Československo 1938 – 1945*. Albatros Praha, 1995.

BALCAR, Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže I*. Domažlice: Nataša Balcarová, RENOSANCE, 2003.

BALCAR, Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže II*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2009.

BALCAR, Bohuslav. *Chodsko ve stínu hákového kříže III*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2009.

BALCAR, Bohuslav. *Hvězdy a pruhy nad Chodskem*. Kdyně: RB Print - Robert Balcar, 2010.

ČAPKA, František a Jitka LUNEROVÁ. *Tragédie mnichovské dohody: Skutečná fakta a odhalené mýty*. Computer Press, a. s., 2011.

DRBAL, Jan, Martin, Zdeněk a KOHOUT Roman. *Vojenské střípky kraje pod Čerchovem*. Praha: Powerprint s. r. o., 2012.

ERBENOVÁ, Eva. *Vyprávěj, mámo, jak to bylo*. Praha: Sefer, s. r. o., 1994.

HEMZÁLKOVÁ, Iva. *Chodsko v letech 1938-1945*. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra historie.

PAVLÍK, Roman. *Osvobození 1945-1990*. Domažlice: TYPOS, závod 106 Domažlice, 1990.

ROUČKA, Zdeněk. *A přinesli nám svobodu*. Plzeň: ZR & T Plzeň, 2005.

TAUBERT, Fritz (Hg.). *Mythos München*. München: R. Oldenbourg Verlag, 2002.

VANĚK, Miroslav; MÜCKE, Pavel a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.

VRBA, Jan. *Chodský bílý týden*. Domažlice: Vydavatelství Nataša Balcarová-Resonance, 2001.

VRBA, Jan. *Chodský černý týden*. Domažlice: Resonance, 2001.

Internetové zdroje:

DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA. „Jan Smudek“. *Fronta* [online]. [cit. 2015-25-01]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/jan-smudek#>.

HEIMATSTADT HOSTAU. „Heimatstadt Hostau – Lipizzaner“. *Hostau* [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: http://www.hostau.org/html_de/lipizzaner.html.

CHODSKÉ SLAVNOSTI. Historie „50 let chodských slavností“. *Chodské slavnosti* [online]. [cit. 2014-12-11]. Dostupné z: <http://www.chodskeslavnosti.cz/cs/historie/>.

KLENČÍ POD ČERCHOVEM. „Muzeum Jindřicha Šimona Baara“. *Klenčí* [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.klenci.cz/muzeum/d-5213/p1=14728>.

KONCENTRAČNÍ TÁBORY A GHETTA. „Flossenbürg“. *Holocaust* [online]. [cit. 2015-20-01]. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz2/history/camps/flossenbuerg>.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA BOŽENY NĚMCOVÉ. „Kalendárium 2012“. *Městská knihovna Boženy Němcové* [online]. [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: http://www.mekbn.cz/kalendarium/rocnikalendarium_rocni_2012.pdf.

O NÁS. „Historie“. *Konesvrzno* [online]. [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <http://www.konesvrzno.cz/onas.htm>.

SEDLÁK, Josef. Vzpomínky na léta 1938 – 1945 na Šumavě a Chodsku. *České národní listy* [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Ze_vzpominek.htm.

STRÁŽ OBRANY STÁTU. „SOS prapor 9/Domažlice“. *Fórum válka* [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/76714/start/-1>.

Prameny:

Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/1a - 2. světová válka, dobové dokumenty německé Říše.

Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/2b – 2. světová válka, Domažlicko za Protektorátu – kulturní život.

Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/4c - 2. světová válka, odbojem na Chodsku.

Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/4d - 2. světová válka, odboj a revoluce na Domažlicku 1938-1945.

Kronika obce Babylon – Státní okresní archiv Domažlice.

Kronika obce Draženov – Státní okresní archiv Domažlice.

Kronika obce Holýšov – Státní okresní archiv Domažlice.

Kronika obce Klenčí pod Čerchovem – Státní okresní archiv Domažlice.

Kronika obce Postřekov – Státní okresní archiv Domažlice.

Kronika obce Újezd – Státní okresní archiv Domažlice.

Státní okresní archiv Domažlice. Český svaz protifašistických bojovníků – Okresní výbor Domažlice, N 25- Odboj na Domažlicku.

Prameny vydané:

Hostau 1945. Die Rettung der Lipizzaner – Wagnis oder Wunder?. *60-Tage Magazin*. Jahrgang II., 1982/2-4.

HRUŠKA, Karel. *Klub českého pohraničí*. Domažlice, červen 1998.

Posel od Čerchova, *Domažlický týdeník*. roč. 54, č. 13, 30. března 1940.

Posel od Čerchova, *Domažlický týdeník*. roč. 67, č. 47, 26. 11. 1938.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Mapa domažlického pohraničí

Příloha č. 2 – Volební plakát

Příloha č. 3 – Koncentrační tábor Flossenbürg

Příloha č. 4 – Schutzhaftbefehl (zatykač) na Zdeňka Holečka

Příloha č. 5 – Pozvánka k 55. narozeninám vůdce Adolfa Hitlera

Příloha č. 6 – Hrob učitelky Mateřské školy v Hostouni Anny Jindřichové

Příloha č. 7 – Hřebčín v Hostouni

Příloha č. 8 – Osvobození Domažlic

Příloha č. 1 – Mapa domažlického pohraničí

Archiv Muzea Chodska v Domažlicích D2/5d – 2. světová válka, americká armáda

Příloha č. 2 – Volební plakát

Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/1b – 2. světová válka, rok 1938 zábor Chodska

Příloha č. 3 – Koncentrační tábor Flossenbürg

<http://www2.holocaust.cz/cz/history/camps/flossenbuerg>

<http://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/cs/historie/flossenbuerg-koncentracni-tabor/1942-1945-pobocky-koncentracniho-tabora-flossenbuerg/>

Příloha č. 4 – Schutzhaftbefehl (zatykač) na Zdeňka Holečka

Schutzhaftbefehl

Vor- und Zuname: Zdenek H o l e c e k
Geburtstag und -Ort: 13. 8. 22 in Taus
Beruf: Lehrling
Familienstand:
Staatsangehörigkeit: Protektoratsangehöriger
Religion: r.k.
Rasse (bei Nichtariern anzugeben):
Wohnort und Wohnung: Taus, Jena roha 36
wird in Schutzhaft genommen.

Gründe:

Er — Sie — gefährdet nach dem Ergebnis der staatspolizeilichen Feststellungen durch sein — ihr — Verhalten den Bestand und die Sicherheit des Volkes und Staates, indem er — sie — auf Grund seiner staatsfeindlichen Einstellung zu der Befürchtung Anlass gibt, er werde in Freiheit die Belange des Reiches weiter schädigen.

gez. Heydrich.

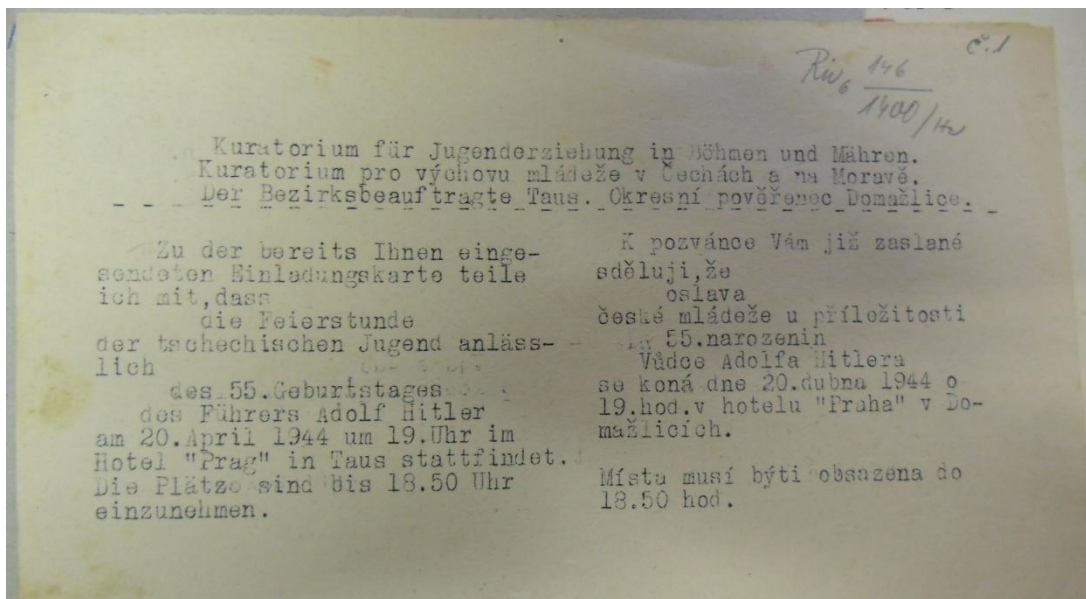
Beurlaubigt:
[Signature]
Krim. Sekr.

6.9t. Nr. 101a

Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/3b – 2. světová válka, koncentrační tábory

Příloha č. 5 – Pozvánka k 55. narozeninám vůdce Adolfa Hitlera

Archiv Muzea Chodska v Domažlicích, D2/2b – 2. světová válka, Domažlicko za Protektorátu - kulturní život

Příloha č. 6 – Hrob učitelky Mateřské školy v Hostouni Anny Jindřichové

Příloha č. 7 – Hřebčín v Hostouni

<http://www.slavnostisvobody.cz/slavnosti-svobody/po-stopach-osvobozeni/itag/itag-c-6-hostoun-operace-kovboj.aspx>

<http://www.horydoly.cz/turiste/americka-kavalerie-zachranila-lipicany-od-domazlic-1.html>

Příloha č. 8 – Osvobození Domažlic

<http://czechfolks.com/plus/2011/05/07/dick-preiss-z-wisconsinu-do-dalekych-domazlic/>

<http://www.slavnostisvobody.cz/slavnosti-svobody/po-stopach-osvobozeni/itag/itag-c-1-domazlice-slavny-cas-pro-domazlice.aspx>